

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/2

„LEGSZEBB PERCEINK...”

KÓSA KLÁRA keramikus és művészbarátai
JUBILEUMI KIÁLLÍTÁS

2022.
02. 16.
–
04. 30.

VIGADÓ GALÉRIA

PESTI VIGADÓ, AZ MMA SZÉKHÁZA | 1051 BUDAPEST, VIGADÓ TÉR 2.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

minden, ami művészet
mma.hu

VIGADÓ
GALÉRIA

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/2

TARTALOM

- KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
- 2 **Stimulus**
Az MMA Művészeti Ösztöndíj Program
2018–2021. évi iparművészeti ösztöndíjasainak kiállítása
- 9 **A textilművészet múltjának 50 éve Szombathelyen**
1970–2020 (*Cebula Anna*)
- 16 **Megnyílt az Ötvös Mesterségtörténeti Gyűjtemény I.**
Godot végre megérkezett – beszélgetés Zoltán Tamás
ötvös iparművésszel (*Simonyi István*)
- 22 **Ornamens és textúra**
Herbst László illusztrációs művészete (*Révész Emese*)
- 28 **A textil univerzális szemlélete**
Metszőpontok Kányási Holb Margit művészetében
(*Fátyol Zoltán*)
- 32 **Az állandóság megújulása**
Fresh FIShEs XIV/A és XIV/B: a FISE friss tagjainak
bemutató kiállításairól (*Fazekas Ildikó*)
- 41 **Egy könyvkiadó jubilál**
Harminc éve alakult meg a Magyar Képek Kiadó
(*Dvorszky Hedvig*)
- PEDAGÓGIA
- 46 **A gyermeki gondolkodás titkos útjai**
Seymour Papert, a Lego és a magyar robotika találkozása
(*Máthé Katalin*)
- KÖNYV
- 50 **„Ki viszi át a Szerelmet”**
Ajánlás Dvorszky Hedvig könyvéhez (*Juhász Judit*)
- TÁRGYKÖZELBEN
- 52 **Izapláva selyemből**
Dolányi Anna Elsodrás – Vörös iszap című mintitextiljéről
(*Molnár Eszter*)
- 54 **Hírek**

CONTENTS

- EXHIBITIONS – WORKSHOPS
- 2 **Stimulus**
The Hungarian Academy of Arts (MMA)
Scholarship Program for the Arts,
2018–2021 design scholarship holders' exhibition
- 9 **50 Years of Textile Art in Szombathely**
1970–2020 (*Anna Cebula*)
- 16 **The Historical Collection of Goldsmiths' Art Opens I.**
Godot Has Come at Last – conversing with goldsmith
designer Tamás Zoltán (*István Simonyi*)
- 22 **Ornament and Texture**
László Herbst's art of illustration (*Emese Révész*)
- 28 **A Universal Approach to Textile**
Points of intersection in the art of Margit Kányási Holb
(*Zoltán Fátyol*)
- 32 **The Renewal of Consistence**
Fresh FIShEs XIV/A and XIV/B: debut of new designer
members of FISE (*Ildikó Fazekas*)
- 41 **Jubilee of a Book Publisher**
Magyar Képek (Hungarian Pictures) Publisher
was founded thirty years ago (*Hedvig Dvorszky*)
- PEDAGOGY
- 46 **Secret Paths of Children's Thinking**
A meeting of Seymour Papert,
Lego and Hungarian robotics (*Katalin Máthé*)
- BOOK
- 50 **'Who Will Take Love'**
Recommending the book of Hedvig Dvorszky (*Judit Juhász*)
- CLOSE-UP
- 52 **Mud Lava in Silk**
About Anna Dolányi's mini textile Drift – Red Mud
(*Eszter Molnár*)
- 54 **News**

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:
BALÁS Benedek: Csodálatos halfogás (Lukács 5:1–11)
Benedek BALÁS: Miraculous Catch of Fish (Luke 5:1–11)
2021, szitanyomat, 50x35 cm
Fotó: Lakos Máté (*Cikkünk a 2. oldalon*)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:
FÓRIS Katalin: Emlékhéjak I–V. (részlet)
Katalin FÓRIS: Memory Shells I–V (detail)
2021, celluloid filmnegatív, damil, pamut, viszkóz, fémszál,
szövés, a teljes méret (darabonként): 200x85 cm
Fotó: Lakos Máté (*Cikkünk a 2. oldalon*)

Stimulus

AZ MMA MŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJ PROGRAM 2018–2021. ÉVI IPARMŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJASAINAK KIÁLLÍTÁSA

A Magyar Művészeti Akadémia 2018-ban kezdte három évre szóló, jelentős összegű művészeti ösztöndíj elnyerésére hirdetett pályázati programját. A pályázatot alkotók, előadóművészek, valamint művészetelméleti kérdésekkel foglalkozó kutatók nyerhetik el. A program – rögtön a meghirdetésétől fogva – rendkívül vonzó lett az érintettek körében. Ennek oka a művészeti, illetve művészetelméleti szcénában újdonságnak számító hosszú időtartam, a közösséget építő, mentorokkal támogatott műhelymunka biztosítása. Az itt bemutatott anyag az első, 2018–2021-es évfolyam – iparművészet és tervezőművészet szekciójában tevékenykedő – ösztöndíjasainak zárókiállítását ismerteti.

Balás Benedek tervezőgrafikus művész

Balás Benedek a Bibliához készített grafikai sorozatot. Alkotói szándéka a történeteket egyszerű gesztusokba sűríteni, a lehető legkevesebb tusvonallal vagy folttal ábrázolni. Az arcok és kezek gesztusai, finomabb részletei segítik a jelenetek értelmezését. Az alakok szimbolikus térben jelennek meg. Munkáit meditatív letisztultság, formai, színbeli redukció jellemzi. A grafikákban jelen van az ikonográfiai hagyományok tisztelete, de felfedezhetünk új értelmezési lehetőségeket is. A munkára leginkább személyes, szellemi és lelki utazásként tekinthetünk.

A grafikák szitanyomással sokszorosítottak. Ezen a kiállításon a készülő negyven grafikából 12 darab látható. A teljes sorozatból egy idézetekkel kiegészített kiadvány készül.

Fóris Katalin textilművész

Fóris Katalin a háromévnnyi kutatómunka során a kollektív emlékezetre, az átöröklési mechanizmusokra, az emlékek feldolgozására, újrahasznosítására, illetve ezek vizuális jelenlétére fókuszált. A vizuális emléknymokkal kapcsolatos témát nemcsak társadalmi aktualitása adta, hanem a művész személyes érdeklődése is a letűnt idők

dokumentumai, tárgyai, érzésvilága, az épített örökség iránt. A szőtt, varrott, maratott filmnegatívok mint új anyagok jelennek meg a kortárs textilművekben. Ezek az alkotó által „emlékhordozóként” elnevezett materiák egyszerre hordozói múltnak és jelennek.

Gelley Kristóf fémműves formatervező művész

A pályázati munka során különböző terveken keresztül az alkotó arra kereste a választ, hogyan található meg az egyensúly a tárgyalkotás kézműves, manufaktúráis jellege és az észszerű megvalósíthatósági költségek között. Az ösztöndíj első évében egy evőeszközkészlet, illetve ennek folytatásaként egy reggelizőkészlet alapdarabjait tervezte meg. A következő év fejlesztéseinek eredménye a vendéglátó *Manta* tál és egy kiöntőkészlet lett. A program utolsó évében a művész szakrális témájú tárgyak tervezésére fókuszált. Először egy korpuszt mintázott meg, majd egy kompakt, hordozható misézőkészletet tervezett, melyben egy római katolikus szentmise megtartásához szükséges minden anyag és tárgy megtalálható.

Gyulai Natália öltözképző tervező művész

Gyulai Natália speciális anyagmegmunkálási technikákkal öltözképző kollekciók létrehozására vállalkozott, különös tekintettel a Wonderfur intarziás technikára.

A hároméves ösztöndíj során az alábbi technikai fejlesztések történtek:

- Intarzia-technika kikísérletezése többféle típusú műszőrmével.
- Wonderfur-műszőrmék kombinálása steppelt vízlepergetős anyagokkal, valamint természetes bőrral.
- Ez utóbbi többnyire juhbőr, gumis cernával darázsolt, szelvényekben gumírozott, tüllel összesteppelt vagy csíkokból szövött, különleges kivitelben.
- Wonderfur-műszőrmetechnika összedolgozása légcspkével, tüllel, egy könnyű, áttört, légies textúra létrehozása érdekében.

Hegedűs Andrea textiltervező művész

A pályázat fókuszában a test, szellem és lélek hármas egységének, a teljesség, a teremtés motívumainak kutatása állt az ember, a társadalom szintjén és az isteni szférákban, illetve az integrált szemléletmód finom rétegződései és kölcsönhatásai, melyek a művész alkotói folyamatát alapvetően meghatározták. Hegedűs Andrea munkájának célja új anyagkísérletek, új utak keresése a síküveg-technológia, a textil-, a színes-, illetve a festett üveg és a fény összefüggéseiben. A kutatómunka és anyagkísérletek esszenciális kivonatából egy kiválasztott szakrális tér üvegtextil térinstallációja készül az Üvegtextil – Fény – Hang hármas egységével.

Kerékgyártó András bútortervező, formatervező művész

A művész célja egy összefüggő, koherens, bútorokból és otthoni kiegészítőkből álló, önálló tárgykollekció létrehozása volt, és ennek bemutatása rangos nemzetközi vásárokon.

Lenzsér-Mezei Kata építészmérnök, ékszertervező, ötvösművész

Az ösztöndíjas időszak alatt Lenzsér-Mezei Kata az épített környezet és az ékszer lehetséges kapcsolódási pontjait kutatta tovább. Ennek eredményeként születtek meg kortárs geometriát és anyaghasználatot követő, relief- és/ vagy kollázsszerű ékszerei.

Márton László Attila belsőépítész, bútortervező művész

Az ösztöndíj keretében elvégzett kutatómunka elsődleges célja a kortárs magyar iparművészet tudományos bemutatása, a társművészeti területekkel – népművészettel, építészettel, képzőművészettel, designnal – való kapcsolódási pontjainak, együttműködési formáinak feltárása.

A kutatás olyan folyamatokat is vizsgált, mint az iparművészeti munkák tervezési, gyártási és értékesítési fázisai. Emellett célja az alap-, közép- és felsőfokú művészeti oktatás helyzetének feltérképezése volt, illetve a szakmai háttér, szervezetek és média bemutatása.

Németh Levente tervezőgrafikus művész, képregényrajzoló

Németh Levente 2016-ban kezdett bele nagyszabású, több részre tervezett történelmi képregénysorozatába. A *Királyok és Keresztek* sorozat befejezését, a két kötet megrajzolását, az albumok megtervezését és nyomdai előkészítését vállalta az ösztöndíjas időszakra, ami kiegészült az időközben elkészült regény illusztrációinak elkészítésével. A képregényrajzolás a szabad, kézi rajzoláshoz való visszatérést jelentette számára.

Simon Zsolt József porcelántervező művész

A növényi ornamentikák kinagyított, átdolgozott részleteinek szoborként vagy használati tárgyként való átírása képezte Simon Zsolt József ösztöndíjas munkájának gerincét. Tálak, vázák, illetve további asztali edények készültek a program részeként. Az alkotó így új területen alkalmazhatta a saját fejlesztésű, egyedi öntési technikában rejlő lehetőségeket.

Tóth Zoltán fémműves formatervező művész

Tóth Zoltánnak az ösztöndíjprogramja adott lendületet ahhoz, hogy az addig csak papíron létező tervek

Stimulus. Az MMA Művészeti Ösztöndíj Program 2018–2021. évi iparművészeti ösztöndíjasainak kiállítása (részlet)
Stimulus. The MMA Scholarship Program for the Arts, 2018–2021 design scholarship holders' exhibition (detail) | Pesti Vigadó, Budapest, 2022
Fotó: Lakos Máté

megvalósuljanak. Tárgyai erőteljes, burjánzó formavilágát szigorú geometrikus rendszerbe foglalta. Műveit mesélő ékszereként definiálja, amelyek minden nézőben egy-egy saját történetet indíthatnak el.

Veress Kinga művészettörténész

Veress Kinga kutatásainak eredményeként született meg a *Design DigiTár – Iparművészeti archívum*, amely a Kádár-korszakban és az azt követő évtizedekben megvalósult iparművészeti kiállításokat dokumentáló online adatbázis.

Az adatbázis célja, hogy hozzájáruljon az 1950-es évektől a rendszerváltásig tartó időszak, valamint a kilencvenes évek hazai iparművészeti eseményeire vonatkozó történeti kutatásokhoz. Több száz kiadvány teljes digitalizálását követően lehetővé vált a katalógusok több szempontú csoportosítása, más-más narratívákba, relációkba helyezése. Az ösztöndíjas az adatbázis építése során textil-, kerámia- és üvegtémában adott közre nagyobb lélegzetű tanulmányokat. A folyamatosan szerkesztett digitális

(Stimulus. Az MMA Művészeti Ösztöndíj Program 2018–2021. évi iparművészeti ösztöndíjasainak kiállítása. Pesti Vigadó, VI. emeleti kiállítóterem, Budapest, 2022. március 4. – május 8. Kurátor: Szenes István. A kiállítást rendezte: Lakos Dániel és Losonczy Eszter [Planbureau Kft.])

FÓRIS Katalin: Emlékhéjak I–V. | Katalin FÓRIS: Memory Shells I–V
2021, celluloid filmnegatív, damil, pamut, viszkóz, fémszál, szövés, darabonként 200x85 cm
Fotó: Lakos Máté

gyűjtemény a szakma képviselőinek jóvoltából gyarapodik további kiadványokkal, az egyes kiállításokhoz kötődő fotókkal, újságcikkkel, művészinterjúkkal.

A munka az ösztöndíjjal nem zárult le, megteremtette az alapokat a további kutatásokhoz.

Vigh Krisztina képzőművész

Vigh Krisztina a hímzésvilág univerzális nyelvéből kommunikatív felületű installációkat hoz létre. Installációiban az ember identitáskeresésének repetitív folyamatát értelmezi. Így kerülnek a tradicionális motívumokból merített inspirációk a különböző hulladékaink között talált felületekre. A hímzés absztrakt módon sűrítő tulajdonsága, létrehozásának meditatív gesztusa, a hímzés hibák egyedisége egy folyamatot dokumentál. Egyszerre jelentkezik benne a szakrális térhez való kapcsolódás igénye a profán térben való létezéssel.

HEGEDŰS Andrea: Üvegtextil – Fény – Hang installáció (részlet)
Andrea HEGEDŰS: Glass textile – Light – Sound installation (detail)
2021, világító szálakkal laminált síküveg, a teljes méret: 30x16 cm
Fotó: Lakos Máté

GYULAI Natália: NATI100%PUREIDEA szett II.
Natália GYULAI: NATI100%PUREIDEA set II
2019–2020, Wonderfur-technika
Fotó: Lakos Máté

VIGH Krisztina: Tisztaszoba | Krisztina VIGH: Clean room
2018–2021, PLA, gumicukor, gyógyszeres levél, hímzőfonal, vegyes technika, variálható méret
Fotó: Lakos Máté

TÓTH Zoltán: Ékszerek | Zoltán TÓTH: Jewels | 2021
Fotó: Lakos Máté

LENZSÉR-MEZSEI Kata: Ékszerkollekció | Kata LENZSÉR-MEZSEI: Jewelry collection | 2021
Fotó: Lakos Máté

SIMON Zsolt József: Uszadék vázasorozat | Zsolt József SIMON: Flotsam vase series
2021, mázas porcelán, egyedi öntési technika, legnagyobb magasság: 24 cm
Fotó: Lakos Máté

GELLEY Kristóf: Kiöntőkészlet | Kristóf GELLEY: Pouring set
2020, sárgaréz, kézi lemezalakítás, magasság (balról): 24,5 cm, 13,3 cm, 9,3 cm
Fotó: Lakos Máté

KERÉKGYÁRTÓ András: Flagship görgős forgószék
András KERÉKGYÁRTÓ: Flagship swivel chair with castors
2017, idompréselt rétegelt lemez, 76x53x60 cm
Fotó: Lakos Máté

BALÁS Benedek: Bűnbeesés (Teremtés 3,1–7) | Saul megtérése (Az apostolok cselekedetei 9,1–9) | Ábrahám és Izsák (Teremtés 22,1–18)

Benedek BALÁS: The Fall (Genesis 3:1–7) | Saul's conversion (Acts 9:1–9) | Abraham and Isaac (Genesis 22:1–18)

2021, szitanyomat, egyenként: 50x35 cm

Fotó: Lakos Máté

NÉMETH Levente: Királyok és Keresztek I–III. Szövegíró: MÉSZÁROS János | Levente NÉMETH: Kings and Crosses. Text: János MÉSZÁROS
2019–2021, Szenszár Kiadó (I. rész), Képes Krónikák Kiadó (II–III. rész)

Fotó: Lakos Máté

Az ismertetőt és az illusztrációkat köszönjük a Planbureau Kft.-nek, a Magyar Művészeti Akadémiának és a Pesti Vigadó Nonprofit Kft.-nek. Lapunkban 2019 óta beszámolunk az ösztöndíjprogram eredményeiről, ennek részeként jelentek meg cikkek az ösztöndíjasok munkáiról, illetve a 2020/6. számban (2–11. o.) Dvorszky Hedvig művészettörténész beszélgetett dr. Kocsis Miklóssal, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének igazgatójával.

A textilművészet múltjának 50 éve Szombathelyen

1970–2020

Fél évszázados jubileumához érkezett a szombathelyi textilbiennálé (1970–2000, 2003-tól textiltrennálé) kiállításorozat és vele együtt ezek anyagából, valamint a legendás Velei Textilművészeti Alkotóműhelyben létrehozott munkákból álló magyar kortárs textilgyűjtemény, az a Textilgyűjtemény, amelyben hiánytalanul reprezentálva van a hazai textilművészet valamennyi képviselője.

Az ennek apropóján rendezett jubileumi kiállítás 76 művész 92 munkáját mutatja be a Szombathelyi Képtár közel ezeröt száz négyzetméterén, két óriási teremben. Két terem, két korszak a textilművészet történetéből. Az elsőben *A magyar avantgárd fal- és tértextil (1970–1983)* szerepel, mely szekció kiemelkedő részét képezik a már fent is említett Velei Textilművészeti Alkotóműhelyben

készült kísérleti textilek (1975–1983), míg a másodikban *Az újtextilesség hatása (1983–2020)* követhető nyomon.

A magyar avantgárd fal- és tértextil (1970–1983)

A magyar textilművészetre, mely Szombathelyre a hetvenes évek elején került, jelentősen hatott a svájci Lausanne-ban 1962-ben útjára indított textilbiennálé, amelyre az évek során több magyar textilművész munkáját is beválogatták. A textilművészet svájci Mekkájában Balázs Irén, Búzás Árpád, Cságoly Klára, Droppa Judit, Lovas Ilona, Pápai Livia, Széchenyi Lenke és Tóth Sándor alkotásai képviselhetnék a „keleti blokkból” Magyarországot. Az ott tapasztalt „újtextilesség”, amely

A szombathelyi textilbiennálé és textiltrennálé 50 éve fal- és tértextilekben elbeszélve című kiállítás (részlet)

50 years of the textile biennials and triennials in Szombathely told in wall and space textiles (exhibition photo)

Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022

a textilmunkákat már nem csupán dekoratív anyagként, hanem önálló alkotásként kezelte, erősen befolyásolta a magyar szálművészetet.

Pontosan ebből kifolyólag a Savaria Múzeumban útjára indított szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálékön a művészek már nemcsak a textilművészetre jellemző növényi és állati szálakat, nyersanyagokat (len, szizál, selyem, gyapjú, filc), hanem a textiltől idegen anyagokat, például papírt, gipszet, filmnegatívot, vagy éppenséggel drótot is bevontak az alkotás folyamatába. A hagyományos technikák mellé (szövés, fonás, nyomás, applikálás, tűzdelés, hímzés stb.) a roncsolást, feszítést, nyújtást, szakítást és égetést is alkalmazták. A várakban, kastélyokban, palotákban vagy templomokban fellelhető történeti kárpitoknál már megszokott, jellemzően szigorú keretek közé zárt formát is előszeretettel megbontották, szabálytalan alakzatokat hozva létre; valamint a fal síkján

kívül meghódították a harmadik dimenziót, a teret is. És ezzel már el is jutottunk a Velei Textilművészeti Alkotóműhelyhez, melyet a biennálé elindítása után alig néhány évvel, 1975-ben alapítottak meg Vas megyében, Velem községben. Az idilli környezetben minden év őszén 10-10 művész tudott alkotni hat héten át teljes ellátással, ennek köszönhetően maradéktalanul átadhatták magukat a művészetnek, a textilnek és a kísérletezésnek.

Ennek a korszaknak kiemelkedő alakjai közé soroljuk Arday Ildikót, aki a székely „festékes” szőnyegszövés és kosárfonás tradícióit keltette új életre, Attalai Gábert, a kitűnő performance- és konceptművészt, akinek megannyi, filcszalagból készült művével büszkélkedhet a Szombathelyi Képtár textilgyűjteménye. Droppa Judit *Feszültség* című, vörös, feszített szálakból készült négydarabos sorozata pedig az egyik legtöbbet kölcsönzött textilmunkája a gyűjteményünknek. Gecser Lujza a

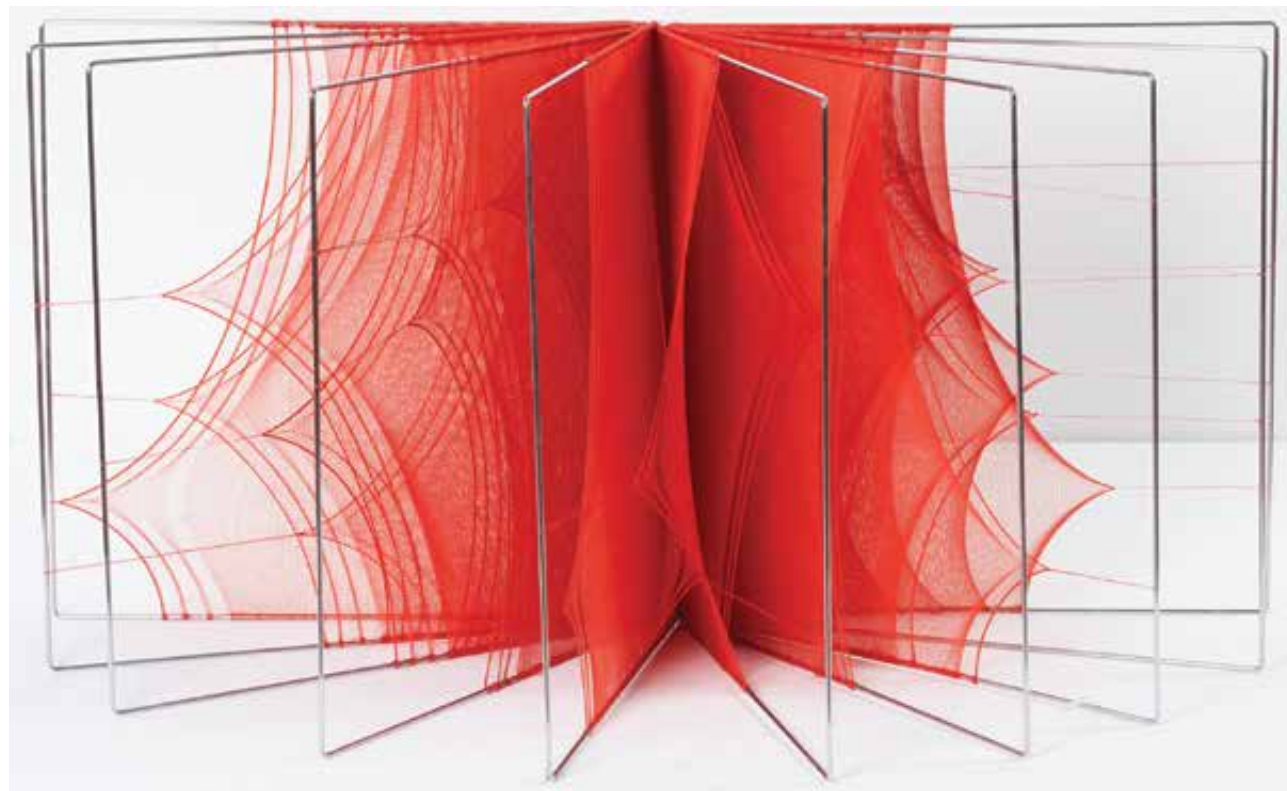
HAUSER Beáta: Női fej kék keretben | Beáta HAUSER: Female head in a blue frame
É. n., gyapjú, gobelin, 30x45 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1990.46.1.)

GULYÁS Kati: Mozdulatlan mozgás | Kati GULYÁS: Motionless motion
1981, zsákvászon, fotóvászon, egyéni technika, magasság: 210 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1981.52.1–9.)

HÜBNER Aranka: Golyó | Aranka HÜBNER: Ball
É. n., laufer, festett, 112x104 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1990.22.1.)

DROPPA Judit: Síkból a térbe | Judit DROPPA: From plane to space
É. n., műszál, fém, hurkolt, feszített, 60x60x60 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1991.6.1–4.)

KECSKÉS Ágnes: Kék fa | Ágnes KECSKÉS: Blue tree
É. n., gyapjú, gobelin, 77x145 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1980.11.1.)

szizálszálból készült tértextiljei után, belevágva a nagy experimentumba, műgyantából készült figuráival beírta magát a magyar avantgárd művészet külföldön is ismert alakjai közé. Akárcsak Szenes Zsuzsa, a kárpittervezők forradalmának kulcsfigurája, az új magyar textilművészet legmarkánsabb képviselője, akinek a nagyvilágot is bejárta híres alkotásai kollázstechnikával készültek. A hagyományos textiltechnikák közül, a nyomás egyik alcsoportját, a kékfestést Bódy Irén emelte be a progresszív művészetbe, míg Gulyás Kati, a koncepuális művészet jeles képviselője a magáról készült, textilre printelt fotókból

alkotott sorozataival írta be magát a haladó textilművészet históriájába. Szürrealitást idéző jegyek figyelhetők meg Szabó Marianne-nál, míg Szilvitzky Margit, akinél pályája elején a népi motívumok domináltak, az alkotásaiban idővel átváltott a sík és a tér kapcsolatának boncolgatására geometrikus formák segítségével.

Természetesen a sort még tovább lehetne folytatni, hiszen ahány művész, annyi megfogalmazással és új technikai megoldással találkozhattunk 1983-ig, amikor is lezárult a textilművészet első nagy, megújulással gazdag periódusa.

SZABÓ Verona: Omlás | Verona SZABÓ: Collapse
1976, gyapjú, kender, szövött, 400x120 cm
(Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1976.67.1.)

SOLTI Gizella: Flóra | Gizella SOLTI: Flora
2015, vászon, gyapjú, szövött, 150x83 cm
(Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.2016.20.1.)

POLGÁR Csaba: Laufer-virágok
Csaba POLGÁR: Laufer flowers
É. n., laufer, 200x220 cm
(Szombathelyi Képtár,
Szombathely, ltsz.: I.1990.23.1.)

MÁLIK Irén: Umbria
Irén MÁLIK: Umbria
1979, len, szövött, 220x200 cm
(Szombathelyi Képtár,
Szombathely, ltsz.: I.1979.20.1.)

Az újtextilelesség hatása (1983–2020)

A kiállítás második szegmensében a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek kísérleteinek eredményeire építve, azokból merítve a művészek egy része folytatta az anyag további analízisét. Bővítették a textilművészetben alkalmazott eljárások tárházát új technikák bevonásával: olyanokkal, mint a textilkollázs, számítógépes hímzés, applikálás, varrás, tépés, feszítés, kézi festés, fény-nyomat, bőrkompozíció, hajtogatás, valamint az ikat. Jeles képviselői közé tartoznak és a kiállításon megjelennek műveikkel, a teljesség igénye nélkül: Balázs Irén a ripszszalagos, fűzött alkotásaival, Bódy Irén a kékfestő nyomódúcai által létrehozott figurális képeivel. Droppa Judit a hurkolással és feszítéssel készített alkotásait ebben a periódusban már kiterjesztette a harmadik dimenzióra. Fóris Katalin filmnegatívokból szőtte meg az elmosódott múlt emlékeit. Megcsodálhatjuk Gink Judit rozsdás drótból készített „horgolásait”, vagy Hübner Aranka laufer anyagra festett képeit, melyeket a hatás kedvéért helyenként behasított. Kiss Katalin a hímzéses technikát választotta műveinek megteremtéséhez, Kókay Krisztina

tusrajzokat készített, míg Lévai Nóra pókháló finomságú képeket hímzett. Lovas Ilona merített papírral dolgozott, Olajos György pedig üvegkamrás polikarbonát panelbe fűzte mondanivalóját; Polgár Csaba fénynyomatokat készített, Remsey Flóra pedig, az egyik legnagyobb gobelines, dróttal kezdett el dolgozni. Szilasi Anna letisztult formákat alkalmazott szöttesein, Szilvitzky Margit a geometriában találta meg az önkifejezést, Szuppán Irén pedig az ikattechnikát emelte művészi szintre. Tóth Sándor kenderrel alkototta meg textilszobrait, Vajda Mária pedig a postai bélyegben találta meg a legmegfelelőbb alapanyagot, melyet aztán előszeretettel fűzött óriás méretű művekké.

Míg az első csoportra az úgynevezett „velemi” – kísérletező – hatás volt a jellemző, addig a művészek másik részénél a konszolidáció volt megfigyelhető, és a hagyományokhoz való visszatérés – főleg a szövés technikáját illetően. Értelemszerűen itt sem bordűrökkel övezett és keretezett, centrális elrendezésű, szépművészeti funkciót vállaló, dekoratív alkotást kell elképzelni, hiszen a velemi kísérletezős időszak a kárpitművészekre is nagy hatással volt. A megszülető új falikárpitok legmeghatározóbb jellemzője az volt, hogy a művész a régi, évszázados technikában alkotott, ám ez új tartalmi önkifejezésére szolgált. Ennek a vonulatnak az élenjáró képviselői közé kell sorolni Dobrányi Ildikó, Hager Ritta, Hauser Beáta, Hegyi Ibolya, Kecskés Ágnes, Kubinyi Anna, Lencsés Ida, Málík Irén, Nagy Judit, Nyerges Éva, Oláh Tamás, Pasqualetti Eleonóra, Pápai Livia, Péreli Zsuzsa, Polgár Rózsa, Solti Gizella és Zelenák Katalin gobelinművészeket.

A jubileumi kiállításon a biennálék, triennálék anyagán kívül helyet kaptak még olyan művek is, amelyek hagyatékok, valamint ajándékozás folytán kerültek hozzánk. Ezekből is válogattunk, így Fóth Ernő óriás gobelinjét, mely *Régmúlt és jelen* címmel a régi Savariát és a jelen (hatvanas évekbeli) Szombathelyt mutatja be, vagy éppenséggel a Szántó Piroska vázlatai, tervei alapján elkészült, szintén nagy méretű *Tavaszi csokor* című alkotást.

CEBULA Anna
művészettörténész,
a Szombathelyi Képtár igazgatója,
a kiállítás rendezője

PÉCSI László: Variáció 51. | László PÉCSI: Variation 51
1980, pamut, kender, len, gyapjú, szizál, csomózott, kötözött, szövött,
185x125 cm (Szombathelyi Képtár, Szombathely, ltsz.: I.1980.2.1.)

(A szombathelyi textilbiennálék és textiltriennálék 50 éve fal- és tértexilekben elbeszélve. Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022. január 20. – május 29.)

A képek a Szombathelyi Képtár archívumának tulajdonai.

Megnyílt az Ötvös Mesterségtörténeti Gyűjtemény I.

GODOT VÉGRE MEGÉRKEZETT – BESZÉLGETÉS
ZOLTÁN TAMÁS ÖTVÖS IPARMŰVÉSSZEL

E jelentős gyűjtemény hányattatott sorsát megismerve óhatatlanul Samuel Beckett *Godot-ra várva* című híres színműve juthat eszünkbe, talán nem véletlenül. Zoltán Tamás sikeresen megnyitotta Ötvös Mesterségtörténeti Gyűjteményét az Akácfa utca 59. szám alatt az Erzsébetvárosban, ahol egykoron ötvösök sora tevékenykedett. És hogy miért is ekkora fegyvertény mindez? Mert 16 évnyi véget nem érő szálmalomharc előzte meg a gyűjtemény megnyitását.

Aki ide belép, egy nagy múltú szakma „szentélyébe” érkezik, ahol különféle patinás szerszámok százai fogadják katonás rendben a falakon és a tárlókban, míg a berendezett műhelysarokban a gyakorlati foglalatosság kissé másfajta praktikus rendjébe csoportosítva. A szerszámok és gépek kiállítását illusztrációk, tablók, információs anyagok egészítik ki. A látvány impresszív, ami nem csupán az ötvösöket varázsolja el, hanem bármely érdeklődőt, hiszen egy, a nagyközönség előtt kevésbé ismert, vagy éppen teljességgel ismeretlen szakma alkotói közegébe, sőt történetébe enged betekintést. Mindezt egy olyan korban teszi, amikor riasztó gyorsasággal tűnnek el a hagyományos kézművesség mesterei ódon műhelyeik aurájával együtt. Ezen átalakulási folyamat ellen próbál hatni e különleges gyűjtemény, melyhez hasonló közgyűjteményeinkben sem fordul elő.

Arról, hogy az ötvösség 20–21. századi történetében milyen kiemelt helyet és szerepet tölt be e gyűjtemény, írtam korábban Zoltán Tamás *Metálmorfózis – Régi ötvösszerszámok képeskönyve*¹ című kötetének apropóján.² A kiállítás megnyitását megelőzően a gyűjtővel beszélgettem.³

– *Kedves Tamás, hogyan kezdődött találkozásod az ötvösséggel?*

– Már vagy két hete koptattam a gimnázium padját, amikor értesítést kaptam a korábbi jelentkezésem iskolájából – a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumból, a „Kisképzőből” –, hogy az ötvös szakon vártalan üresedés történt, és oda felvételt nyerhetek. Kifakadtam. Dehogy akarok én ötvös lenni! Hogy egy életen át egy rideg, makacs és öntörvényű anyaggal küszködjek? Azt már nem, soha!

Mivel édesapám egy budapesti porcelángyár mérnöke volt, adott volt annak a lehetősége, hogy az ő munkahelyén helyezkedjek el az iskolai vakációk egy-egy hónapjára. Megmásíthatatlan döntést hoztam. Ha törik, ha szakad, én keramikus leszek! Édesapám szelíd, bölcs és meggyőző érveinek hatására, dülva-fúlva ugyan, de végül elmentem és beiratkoztam... az osztály a tanműhelyt addig még nem láthatta. A mű-

Az Ötvös Mesterségtörténeti Gyűjtemény logója.
Logóterv: BAJCSY-NAGY Balázs ötvösművész, fémműves tervező
Logo of the Historical Collection of Goldsmiths' Art.
Logo design: goldsmith–metal designer Balázs BAJCSY-NAGY

hely, melynek bemutatására egy héttel az érkezésem után került sor, már az első pillanatban ámulatba ejtett. Varázslatos látványa, a klasszikus ötvösműhelyek semmihez sem hasonlítható jellegzetes „illata” olyannyira lenyűgözött, mondhatnám, megbabonázott, hogy egy

életre megpecsételte sorsomat. Borzongatóan jó érzést váltott ki belőlem az a váratlan felismerés, hogy ez a másfél órás műhelylátogatás alapvetően meghatározta pályaválasztásomat. Ennek a mindent eldöntő napnak immár több mint hatvan éve. A mesterségem iránti

Az éremverés és a gyémántcsiszolás eszközeinek vitrinjei | Showcases of the tools for minting medals and cutting diamond
Fotó: Varga Gábor György

A központi térhez kapcsolódó műhelysarok | Shop corner communicating with the central space
Fotó: Varga Gábor György

rajongásom végigkísérte eddigi életemet, és ez az érzés még nyolcvan felett is nap mint nap fokozódik.

Vonzalmam a kézművesmesterségek és azok számai iránt azonban jóval korábbra tehető. Gyerekkoromban olyan helyen laktunk, melynek környékén számos iparos tevékenykedett. Köztük egy asztalosmester, akinek műhelyében rajta kívül még két – jelenlegi koromnál jóval fiatalabb – idős bácsi dolgozott. A főnök volt a klasszikus értelemben vett asztalos, a másik szerfelett rutinnal faragta a kemény fába a változatos és bonyolult ornamentikákat. A harmadik az intarziakészítés nagymestere volt. Szinte mindennapos vendég voltam náluk. Kedves emberek voltak, néha odaengedtek a gyalupadhoz, és megengedték, hogy használhassam a kevésbé kényes szerszámokat is. Minden percét kiélveztem az ott eltöltött időknél. Időnként „megcsaltam” őket, és a házunk alagsorában lévő bőrdíszműveshez tértem be. Itt csupáncsak szemlélője

Régi ötvösszámlák és céges papírok gyűjteménye
Old goldsmiths' invoices and corporate stationery
Fotó: Varga Gábor György

lehettem annak, hogy bőrből milyen csodák készíthetők, ha avatott szakértő műveli a mesterséget. Arra tisztán emlékszem, hogy eszközei elragadóan szépek voltak. A nyeles gömbtágítók, a glenvasak és az ampaszok, a félholdkés és számos más szerszáma önmagukban is remekművek voltak!

Értelmiségi szülők ivadékaként legfeljebb egy szögbeverő kalapáccsal, vagy csavarhúzóval, esetleg egy harapófogóval találkozhattam odahaza. Gyermekkori fanatikus kotnyeleskedésemnek köszönhetően, mire kamasszá cseperedtem, meglehetősen sokat tudtam a különféle mesterségekről és azok eszközeiről. Aztán jöttek a porcelángyári nyarak, majd a nagy találkozás az iskola tanműhelyével.

Pályám első másfél évtizedében ékszereket, kisebb és nagyobb léptékű plastikákat, lakberendezési tárgyakat terveztem és készítettem. Ahogy akkoriban szokás volt, minden termékemet zsűriztettem a Képző- és Iparművészeti Lektorátuson, és az ott elfogadottak javát az állami szektorban működő Képcsarnok Vállalat üzleteiben forgalmaztam. A túl gyakorinak nem mondható állami megbízások mellett szinte ez volt az egyetlen értékesítési lehetősége egy iparművésznek.

– *Mikor és hogy kezdte el ötvösszerszámokat és relikviákat gyűjteni? Milyen motivációid voltak?*

– Ez a tanítás kapcsán kezdődött a hatvanas évek derekán. Főiskolai (Magyar Iparművészeti Főiskola) oktatóként növendékeimmel együtt meglátogattunk egy ötvös-restaurátorműhelyt az egyik budapesti múzeumban. Ez alkalommal hasonlóan katartikus élményben volt részem, mint húsz évvel korábban a már nevezett iskolai tanműhelyben. Az eszközök tárháza hasonlatos volt az egykori alma materem műhelyének felszereltségéhez, illetve a már saját műhelyemben lévőhöz, melyet az elmúlt évek során összegyűjtöttem. Tudni kell, hogy ebben a korban nem léteztek Magyarországon olyan beszerzési lehetőségek, melyek révén az ötvösség gyakorlásához szükséges alkalmatosságokhoz, berendezésekhez hozzá lehetett volna jutni. A magam készítette eszközök szükséges kiegészítését többnyire elhunyt kollégák özvegyeitől vásároltam meg. Ezek a szerszámállományok valóságos kincsebányák voltak! A kényszerhelyzetnek köszönhetően ötvösdinasztiák szerszám-örökségét tudhatom ma magaménak. Annak idején bőséges forrásnak bizonyultak a bolhapiacok is, ahol időnként szintén előbukkantak régi, nagyon értékes, ritkaságszámba menő ötvösszerszámok.

A korábban említett restaurátor-műhelybeli látogatásomat számos további követte, de ekkor már szólóban, mivel munkaidőm utáni vizitjeim nem voltak

legálisak. A műhely legendás híró főrestaurátora tette ezt lehetővé, ami óriási esélyt kínált számomra szakmai ismereteim bővítésére. Lebilincselő volt követni a számos stációt megjáró technikai beavatkozások sorát, aminek végén a felismerhetetlenségig roncsolt műtárgyak eredeti pompájukat nyerték vissza. Kivételesen szerencsés helyzetemet a lehető legalaposabban igyekeztem kihasználni. Nemcsak a fortélyokat, a szakmában szokatlan egyedi eljárásokat leshettem el a mestertől, hanem megtanultam tőle a tárgyi emlékek iránti tiszteletet, a restaurálásuk során tanúsítandó felelősséget és munkába vetett hitet és mélységes alázatot. Szóval, mindazt, aminek híján nem érdemes dolgozni.

Sok év tapasztalása és tanulása után magam is műtárgy-restaurátorrá váltam, és kipróbált, öreg szerszámaim ebéli munkámban valóságos társaim lettek. Olyannyira, hogy segítségükkel a fémek ugyanolyan könnyedén alakíthatóvá lesznek, ugyanúgy alávetik magukat akaratomnak, mint a simulékony agyag, gyurma, vagy akár a kaolin. Ám praktikus szerepükön túl valamilyen más, különös kötődés vonz hozzájuk. Akárhányszor kézbe vettem/veszem őket, mindannyiszor újabb szépséget fedezek fel bennük. Az esztétikai élményt mindenekelőtt a tökéletes funkcionalitásuk, azaz a velük elvégzendő teendőkre kész alávetettségük nyújtja. Arányuk, súlypontjuk, a mintegy mérnöki pontossággal

érvényesülő erőátviteli megoldások, változatos és kecses megjelenésük, a gondosan megválogatott nemes anyaguk, legparányibb részleteik mind a munkafolyamatok abszolút racionális végzését szolgálják. Évszázadokat átölelő tapasztalások sokasága manifesztálódik bennük, ettől váltak tökéletessé, harmonikussá. Szépségüknek ez a titka. Az ezüstműves- és cizellőrkalapácsok, a speciális munkaasztal... és sorolhatnám napestig az eszközök végtelen sorát, melyek önmagukban is igazi műalkotások. Sajnálatos módon, ezek a csodák mostohagyermekai a fejlődéstörténeti kutatásnak, háttérbe szorulnak a művészi értékkel bíró ötvösreamek mögött, márpedig nélkülük azok soha nem jöttek volna létre.

Komolyabban gyűjteni jóval a rendszerváltás előtt kezdtem. Gyűjtésem elsődleges célja tehát megmenteni, gondozni, majd a nyilvánosság elé tárni a fémművesség ma már alig, vagy egyáltalán nem ismert eszközeit; így elhatároztam, hogy számukra „múzeumot” alapítok. Ha a tárgyak mesélni tudnának...

– *Gondolom, a gyűjteményed megannyi darabjához kötődnek számodra kedves történetek. Vannak köztük különösen emlékeztetők?*

– A gyűjteményemet képező tárgyak mindegyike kedves számomra, és valamennyihez fűződik egy-egy emlékeztető epizód. Az interjú kötött terjedelmét figyelembe véve ezúttal kettőt emelnék ki közülük. Az

Válogatás ZOLTÁN Tamás 1964–1971 között készült ékszereiből | Selection from Tamás ZOLTÁN's jewels made in 1964–1971
Fotó: Varga Gábor György

A kiállítás enteriőrje. Balra a századelős giluzsáló gép, mellette a vitrinben a gépi vésést, illetve a zománcozást illusztráló eszközök
Exhibition interior. Left: guilloche machine, in the showcase: tools illustrating mechanical engraving and enamelling
Fotó: Varga Gábor György

A kiállítás enteriőrje. Szemben 100-110 éves lánckészítő gépek, jobbra szarvasüllők és további ódon szerszámok
Exhibition interior. Opposite: 100–110-year-old chain-making machines, to the right: horn stake anvils and other archaic tools
Fotó: Varga Gábor György

ötvenes évek végén még nagyon fiatal voltam, éppen hogy csak „belecseppentem” az ötvösség világába, és úgy döntöttem, hogy a mesterség minden ágát szeretném elsajátítani. Tökéletességre törekedtem, de ma már tudom, hogy ez az elhatározás meglehetősen naiv volt. Szentpéteri József domborított táblái nagyon megihlettek, és meg akartam tanulni az artisztikus cizellálás fortélyait. Felkerestem egy akkor már nagyon idős mestert, Mátyási Nándort, akiről az a hír járta, hogy ennek a szakágnak a legkiválóbbja. Szívesen fogadott. A hét majdnem minden napjának néhány óráját nála töltöttem, és nagyon lelkiismeretesen tanított. Minden szakmai fogását megosztotta velem, és az alatt a valamivel több mint egy év alatt, amíg hozzá jártam, elértem egy olyan szintet, amellyel nagyon elégedett volt. Nem volt a szavak embere, de néhány jó tanáccsal azért ellátott, és amikor elkészöntem tőle, elismerését kifejezendő, megjutalmazott egy kis cizellőrkalapáccsal. Gyönyörűen kidolgozott nemesacél fejéhez rózsafából faragott, csodaszép nyél illeszkedett. Ezt a kalapácsot az 1900-as évek elején kapta az ő mesterétől ugyanazon okból, amiért én kaptam tőle.

Teltek a további évtizedek, és nekem is lett egy tüne-
ményes tehetségű diákom, Keszei Vince. Rajongott ezért a munkáért, gyönyörű alkotások kerültek ki a kezei alól. Amikor befejeződött tanulásának ideje, ezt a kis kalapácsot neki ajándékoztam azoknak a szavaknak kíséretében, amelyekkel egykori mesterem utamra engedte. A történetnek szomorú vége lett. A kimagasló talentumú valamikori tanítványom nagyon fiatalon egy végzetes autóbaleset következtében elhunyt. Szülei – hálájuk kifejezéséeként – visszaadták nekem az immár relikviává avanzsált szerszámot további megőrzésre. A kis cizellőrkalapács évszázados „vándorlása” ezúttal véget ért azzal, hogy méltó helyre került az ötvösség elmúlt két évszázadának történetét felvonultató állandó kiállításon.

– *Melyek a legkorábbi darabok a gyűjteményedben?*
– Bár a kiállítás döntően az elmúlt száz évet felölelő időszak eszközeinek bemutatásából áll, akadnak köztük olyanok is, melyeknek megközelítőleg ötszáz éves múltjuk van. Néhány évvel ezelőtt egy barátom egy különleges, oldalán vésott motívumokkal ellátott szarvasüllővel lepott meg. Egy szaktekintélynek elismert muzeológus szerint a tárgy a reneszánsz korából származik. Mintázatának feltehetőleg a hiedelemvilágnak megfelelően óvó-védő, bajelhárító vagy szerencsehozó szerepe volt, de bővebb megfigyelésre eddig nem volt vállalkozó. Ez képviseli a gyűjtemény legrégebbi darabját, melyhez az idők során két másik „kortársa” is csatlakozott. Az egyiket egy

hazai bolhapiacon vásároltam meg nevetséges összegért, ugyanis az árus csak egy rozsdás vasdarabot látott meg benne, és valószínűleg baleknak tartott, hogy ilyesmire költöm a pénzemet. A másikat egy madridi bolhapiacon, az el Rastrón vettem nagyon drágán, mégis boldogan távoztam a ritkaságszámba menő trófeámmal. Nagyon nagy becsben tartom őket, és örülök annak, hogy ősi mesterségünk ily korai emlékeit is módomban áll a kollégáim és a nagyközönség számára bemutatni.

A kiállítás enteriőrje. Bal szélén 20. század eleji galvanizáló kellékek, szemben a kézi polírozás, vésés, menetmetszés, fúrás eszközei és különféle kézi fogók. Felettük a Diderot-féle Nagy Enciklopédia kapcsolódó illusztrációi
Exhibition interior. Left: early 20th century galvanizing equipment, across from it: tools of manual polishing, chasing, threading, drilling and diverse pliers. Above them: related illustrations from Diderot's Encyclopédie
Fotó: Varga Gábor György

– *Kedves Tamás, az ötvöstársadalom és a nagyközönség nevében hálásan köszönjük kitartó munkádat, elhivatottságodat és a gyűjteményt, amely immáron Erzsébetváros intézményesült színfoltja lett!*

SIMONYI István
művészettörténész

.....
(*Ötvös Mesterségtörténeti Gyűjtemény. Budapest, Erzsébetváros, Akácfa utca 59. Nyitás: 2022. február 22.*)
.....

1. Zoltán Tamás: *Metálmorfózis. Régi ötvös szerszámok képeskönyve / Metal-morphosis. An Album of Old Gold-smithing Tools / Metalmorphoses. Bilderbuch der alten Goldschmiedewerkzeuge.* Semmelweis Kiadó, Budapest, 2016, 96.
2. Simonyi István: Zoltán Tamás: *Metálmorfózis. Régi ötvösszerszámok képeskönyve. Magyar Iparművészet*, 2016/9, 45–46.
3. Interjú Zoltán Tamással, 2022. január 6.

A kiállítás, illetve a gyűjtemény bemutatásáról szóló cikket lapunk következő számában folytatjuk.

Ornamens és textúra

HERBSZT LÁSZLÓ ILLUSZTRÁCIÓS MŰVÉSZETE

Herbszt László napjaink hazai illusztrációs művészetének meghatározó alakja, aki intenzív pedagógiai és művészetszervezői tevékenysége mellett, az elmúlt másfél évtizedben a könyvművészet sajátosan egyéni hangját képviseli.¹ Pályája kezdetén grafikai stúdiók, reklámügynökségek sikeres art directoraként indult. Kreatív vizuális szakemberként az üzleti grafika minden ágában jártasságot szerzett, legyen szó csomagolásról, plakátról, logóról vagy arcattervezésről. Munkáinak kiemelkedő színvonalát tervezőgrafikai díjak sora (Aranyrajzszőg díj, Posterfest, German Design Award, Worldwide Logo Design Award) ismerte el. Mindezt azért fontos hangsúlyozni, mert Herbszt könyvillusztrációiban messzemenőig kamatoztatta tervezőgrafikai tapasztalatait: illusztrátorként az elbeszélés lényegi elemeit emblemikus

sűrítéssel emeli ki, egy-egy jellegzetes momentumra vagy alakzatra koncentrálna, grafikáit ezért olykor szinte plakátszerű, nagyvonalú stilizálás jellemzi.

Egyedi látásmódjának szinte minden jellemzője első illusztrált gyermekkönyvén már tetten érhető, ami Finy Petra *A csodálatos szemüveg* címmel 2011-ben megjelent meséje volt. A kötet a hazai gyakorlathoz képest szokatlanul sok képet tartalmazott, a Naphegy Kiadó a megcélzott 8-10 éves korosztály „ellenére” a rövid elbeszélést képeskönyvként prezentálta. Finy Petra története nosztalgikus visszatekintés a gyerekkorra, amelynek még természetes részei a csodák. Főhőse Kicsi Kovács Áron, aki az apjától kapott csodálatos szemüveg révén észreveszi a nagyváros hétköznapi dolgai mögött a varázslatot. Herbszt majd’ egy éven át dolgozott a képeken, amelyek

HERBSZT László illusztrációja Finy Petra *A csodálatos szemüveg* című könyvéhez
László HERBSZT's illustration for Petra Finy's book 'The Miraculous Spectacles' | Naphegy, 2011

kézi rajzot idéző, cizelláltan részletgazdag kidolgozása, sajátosan kopott színvilága, egyfajta retró alaphangot kölcsönzött az illusztrációknak. Jelenetein a konkrétan tárgyszerű és elvontan stilizált, tapinthatóan valóságos és álomszerűen varázslatos különleges egysége bontakozott ki. Kompozícióin kiválóan sikerült megragadnia a valóság meseszerű metamorfózisát, azt az átalakulást, aminek során az Erzsébet híd dinoszaurusz-csontvázzá, a dunai hajók fókákká vagy az Alagút tátott szájú óriássá válik. Egyedi textúráinak kiindulópontjai olyan hétköznapi jelenségek voltak, mint egy kávéfolt, rozsdás szög, penészes papírlap vagy kopott pénzérme.

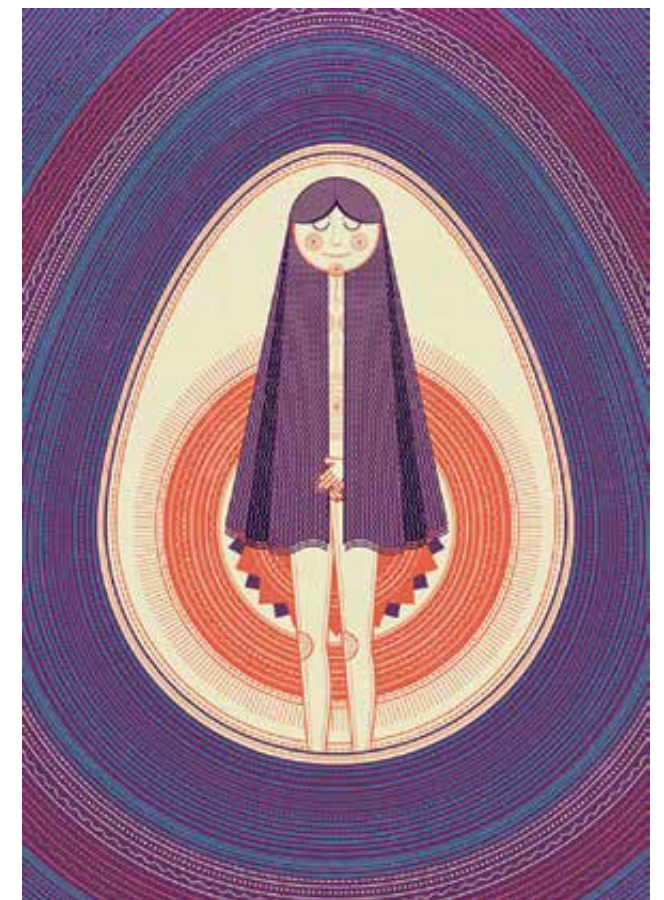

HERBSZT László illusztrációja Tasnádi István *A kőmajmok háza* című ifjúsági regényéhez | László HERBSZT's illustration for István Tasnádi's juvenile novel 'The House of the Stone Monkeys' | Pagony, 2012

Ezt a látásmódot folytatta Tasnádi István *A kőmajmok háza* című nagy sikerű ifjúsági regényének illusztrációsorozata 2012-ben. A történet ezúttal is két idősíkot von párhuzamba, amihez jól illeszkedett Herbszt sajátos dekoratív archaizálása. Kompozícióin ezúttal még inkább érvényesültek a filmszerű, rövidülések nézőpontok. Kopott, anyagszerű textúrái révén az olyan fantázialények is, mint a hullőfejű szomszédbácsi, tapinthatóan valószerűvé válnak. Illusztrációinak más része a párhuzamos elbeszélések konkrét tárgyvilágát

teremtette újjá, dokumentumszerű pontossággal idézve meg a régi kazettás magnót, egy filmplakátot vagy játékkártyát. E két könyvének mágikus realizmusával Herbszt László olyan újszerűen egyedi hangot teremtett a hazai könyvművészetben, amely egyenlő távolságban volt a vektoros grafika steril absztrakciójától és a festői illusztráció hagyományaitól, miközben egyszerre kamatoztatta az előbbi stilizáló hajlamát és az utóbbi kifejező grafikus eszköztárát.

2015-től a Móra Kiadóval való hosszabb együttműködés vette kezdetét, amikor Herbszt László két kötetet, egy roma mesegyűjteményt és Tamási Áron novelláskötetét illusztrálta. A két kötet formátumában, tipográfiájában és az illusztrációk stílusában is egy sorozat nyitányának tekinthető, amelyben Herbszt nagyobb terjedelmű antológiákat kísért rajzaival. Képei ezekben jellemzően a szövegtörzstől elváló, különálló oldalakon megjelenő címoldalok és kompozíciók. *A bűvös puska* roma mesegyűjtemény illusztrációin jelent meg először az a plakátszerű, ornamentális stilizálás, amely aztán a kapcsolódó meseillusztrációs kötetek látásmódját is jellemezte. Képei a történetek egy-egy szereplőjét vagy momentumát emelik ki, emblematicusá növelve azokat,

HERBSZT László illusztrációja Frankovics György *A bűvös puska – Népmesék romákról* című mesegyűjteményéhez | László HERBSZT's illustration for György Frankovics' tale collection 'The Magic Gun – Folk tales about Roma people' | Móra, 2015

ráfókuszálva egyetlen arcra vagy tárgyra. A stilizált vonalrajz a domináns lila-zöld-narancs kolorittal párosítva úgy utal a mesék folklorisztikus hagyományára, hogy mindeközben grafikai látásmódjában és színkezelésében 21. századi frissességet sugall. Az olykor szinte pszichedelikus hatású radiális, koncentrikus, tengelyszimmetrikus kompozíciók ugyanakkor a roma mesevilág szürrealitását is képesek kifejezni, mozgósítva a történetek mélyén húzódó világértelmezés archaikus, transzcendens rétegeit.

A meseantológiához kapcsolódó képciklusok hangneme, grafikai és színkaraktere, motívumai átgon-doltak és következetesek. *A legényfa kivirágzik* (2015) címmel, Tamási Áron meséihez az erdélyi-székely folklór motívumait alkalmazó grafikákat rajzolt Herbszt, amelyek között a népi hiedelmek mélyrétegeit feltáró fantázialények, ördögök és farkasok is meglevenednek. Fekete István elbeszélésgyűjteményét, az *Éjféli harangszót* (2017), kékesszürke árnyalatú, a két háború közti miliőt olykor dokumentatív tárgyi pontossággal megidéző képekkel kísérte. Lázár Ervin magyarmonda-feldolgozásaihoz pedig az uralkodói bíborszín árnyalatait használta (*Korona és kard*, 2020). A Móra Népmesék mai gyerekeknek sorozatában, Zalka Csenge Virág mesemondó

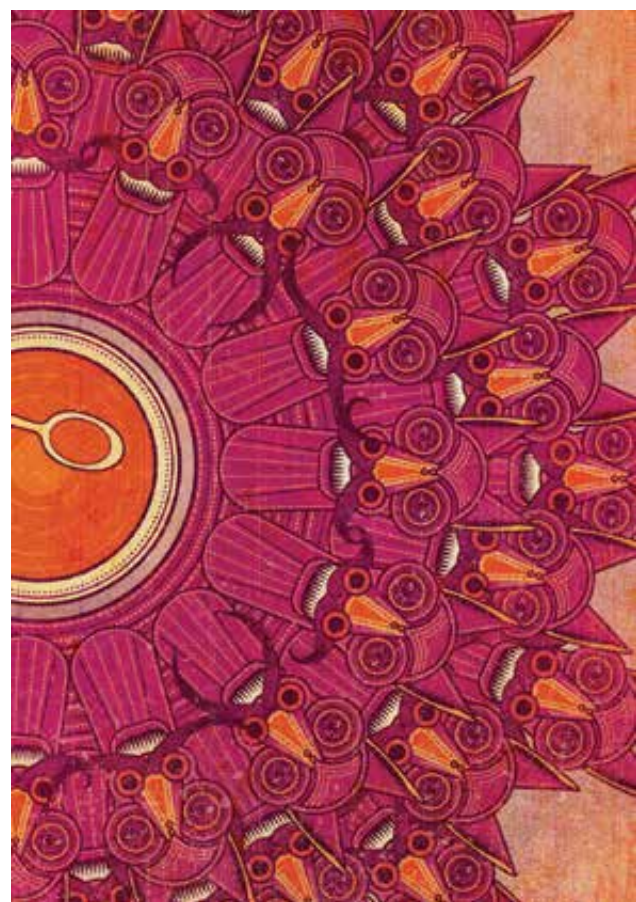

HERBSZT László illusztrációja Tamási Áron *A legényfa kivirágzik – Mesék és elbeszélések* című könyvéhez | László HERBSZT's illustration for Áron Tamási's book 'Blooming Adolescence – Tales and short stories' Móra, 2015

modernizált átírataiban megjelent kötetek esetében stílusában is igazodott a fiatalabb korosztály világához, derűsebb színeket és szelídebb karaktereket alkotva (*Ribizli a világ végén*, 2019; *A kalóz királylány*, 2020; *A Varjúherceg*, 2021). *A kalóz királylány* vezérmotívuma például a szőnyeg lett, amelynek mintázata tükrözi az egyes népek textilművészetének hagyományait.

A mesegyűjtemények felnőttváltozatában ugyanakkor Herbszt hangnemet váltott. A Cser Kiadónál 2019-ben megjelent *Ők is boldogan éltek? A férfi változat* címűben klasszikus mesék férfiváltozatának alternatív befejezései olvashatók. Az illusztrációk az egyes novellák nyitóképeként, amolyan címlapszerűen jelennek meg. A szövegek „macsó” karakteréhez igazodva Herbszt stilizált – a történetek tárgyyszerű motívumaiból építkező – keretekben emelt ki egy-egy emblematisztikus elemet, felerősítve a mesék agresszív, erotikus olvasatait. Az archaikusan stilizáló és fotószerűen konkrét találkozási ezúttal is bizarr, némiképp szatirikus karaktert kölcsönöz a képeknek. A kötet grafikai tervezését 2020-ban Joseph Binder-díjjal jutalmazta a szakma.

Kilépve a meseillusztrációk ornamentális stilizálásának világából, az elmúlt évben Herbszt László grafikái ismét

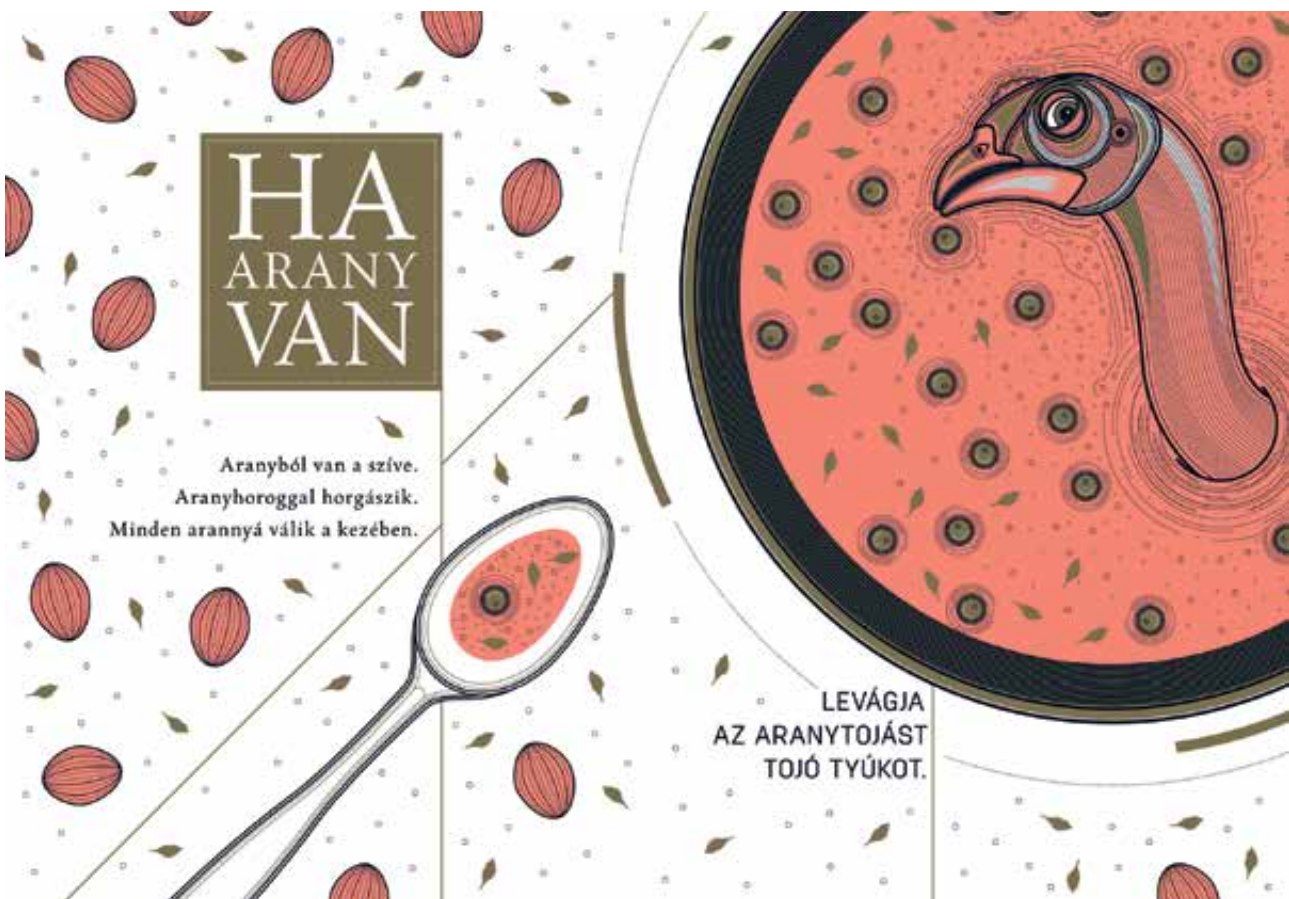
HERBSZT László illusztrációja Lázár Ervin *Korona és kard – Magyar mondák, cigány mesék* című könyvéhez | László HERBSZT's illustration for Ervin Lázár's book 'Crown and Sword – Hungarian myths, Roma tales' Móra, 2020

HERBSZT László illusztrációja Zalka Csenge Virág *A kalóz királylány – Nemzetközi népmesék mai gyerekeknek* című mesegyűjteményéhez | László HERBSZT's illustration for Csenge Virág Zalka's 'The Pirate Princess – International tales for contemporary children' Móra, 2020

HERBSZT László illusztrációja Milbacher Róbert A nagy kanizsár összeesküvés című könyvéhez
László HERBSZT's illustration for Róbert Milbacher's 'The Great Kanizsár Conspiracy' | Csimota, 2021

HERBSZT László illusztrációja a Ki korán kel, aranyat lel... című kiadványhoz
László HERBSZT's illustration for the publication 'The Early Bird Gets the Worm...' | Pénzmúzeum, 2022

megújultak. A papírszínház (kamishibai/kamisibai) sajátos műfajával már 2020-ban megismerkedett (*A világlátott békák*, 2020). A japán eredetű műfaj a könyvillusztrációtól némiképp eltérő gondolkodást igényel, hiszen a mesélő által nagyobb közönségnek előadott mesét 10-12 darab, A3-as formátumú önálló kompozíció kíséri. Használatából adódóan, ez a kifejezési forma nagyobb, távolról is jól látható vizuális alakzatok létrehozását igényli. Vibók Ildi *Ha nagy leszek* címmel kiadott papírszínházában egy levélen pihenő pete elmélkedik arról, mi lesz belőle, ha megnő. A 11 kompozíció más-más stílusban és változatos képi technikákkal ábrázolja a különféle eshetőségeket. Herbszt vizuális világa eddig is nagy fokú érzékenységet mutatott a gazdag textúrák iránt, itt a számítógépes eljárások mellett analóg hagyományos képi technikákat is alkalmazott, úgymint akrilfestést, linóleummetszetet, repesztési eljárást, sőt az egyik, lepkebábót ábrázoló képen a *mokulító* nevű japán grafikai technikával dolgozott, ami farostlemezen ér el a nyugati litográfiához hasonló hatást.

Korai könyveihez hasonló gazdag festői és texturális hatások jellemzik Milbacher Róbert *A nagy kanizsár*

összeesküvés című, a Csimota kiadásában 2021-ben megjelent kisregényét is. A linómetszés technikáját idéző kopott felületeken ismét feltűnnek a közvetlen manuális képalkotás ismérvei. Herbszt karakterei a korábbi stilizált formai alakzatok után változatos, a karikatúra hagyományaiból táplálkozó, kifejező figurák. A kopott, fakó színvilág a történethez is kapcsolódik, amiben az autoriter uralkodó mindent megtesz azért, hogy kevesebb szín legyen a világban.

HERBSZT László illusztrációja Vibók Ildi Ha nagy leszek című papírszínházához | László HERBSZT's illustration for Ildi Vibók's paper theatre 'When I'm grown up' | Csimota, 2021

HERBSZT László illusztrációja Zalka Csenge Virág Ribizli a világ végén – Régi magyar népmesék mai gyerekeknek című mesegyűjteményéhez
László HERBSZT's illustration for Csenge Virág Zalka's old Hungarian folk tales for children 'Redcurrant at the World's End'
Móra, 2019

Legújabb kötete, a Pénzmúzeum kiadásában megjelent, a pénzről szóló közmondásokat, szólásokat gyűjt egybe (*Ki korán kel, aranyat lel...*). A mindössze 32 sornyi szöveg szólásmondásait Herbszt László tipográfiai és grafikai elemekkel „zenésíti meg”. Minden oldalpár új vizuális ötlettel lepi meg a néző-olvasót, autonóm kompozíciós térnek tekintve a kettős könyvlapok üres terét. Különleges színharmóniái három direkt szín, az arany, UV-narancssárga és fekete kifinomult összhangzatokat nyújtó triójából bontakoznak ki. Az oldalpáronként játékosan változó betűtípusok mellett a képi motívumok a futurisztikustól a nosztalgikusig, a geometrikus absztrakciótól a szecessziós ornamensekig ívelnek. E virtuóz mestermunkában összegződik mindaz, ami Herbszt Lászlót napjaink egyik legkiemelkedőbb könyvművészevé teszi.

RÉVÉSZ Emese
művészettörténész

1. A cikk szerzőjével együtt a Budapesti Illusztrációs Fesztivál életre hívója és szervezője.

A textil univerzális szemlélete

METSZÉSPONTOK KÁNYÁSI HOLB MARGIT MŰVÉSZETÉBEN

Kányási Holb Margit Ferenczy Noémi-díjas textilművész *Kereszt-pontok* címmel rendezte egyik korábbi kiállítását 2015-ben a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban Budapesten, kötőjelet téve az összetett szó elemei közé. Akkor és ott, a két jel és jelkép: kereszt és pont összetett, „sűrűszövésű” tartalmakra utalt, lévén a kiállítás egésze az életmű szöttelesanyagából válogatott: sorozatban gyártott, egykori háziipari-szövetkezeti mintadaraboktól egyedi szöttestárgyakig. Az egymást keresztező felvető- és vetülékszálak ezernyi pontot képeznek, s ez a megbecsülhetetlen léptékű ponthalmaz – amelynek minden eleme egy-egy apró kereszt centruma –, mechanikus rendszerén és materiáján át figyelmünket a szövés és a szötteles

felsejlő metafizikai kötése felé vezeti. A legegyszerűbb paraszti használati textílián is átsugárzik ez a töltés: a monoton fizikai munka által születő hétköznapi tárgy készítőjét a matéria megmunkálása elvezet(het)te a világ, a teremtés szépségének elmélyült, bensőséges szemléléséhez. A 2015-ben rendezett kiállítás címadását és anyagának összeállítását döntően ez a közelítés határozta meg.

KÁNYÁSI HOLB Margit: Életfa | Margit KÁNYÁSI HOLB: Tree of Life
1976, pamut, juta, celljuta, göbös, csomózott kézi szövés, 140x110 cm
Fotó: Máthé András

KÁNYÁSI HOLB Margit: Égi borona, objekt
Margit KÁNYÁSI HOLB: Heavenly harrow, object | 1995–2017, gyapjú, juta, kenderkötél, fém, akácágak, vegyes technika, 140x110 cm
Fotó: Fátyol Viola

KÁNYÁSI HOLB Margit: Hármaság, tértextil | Margit KÁNYÁSI HOLB: Trinity, spatial textile | 2005–2008, gyapjú, juta, nemezelés, 300x150x45 cm
Fotó: Máthé András

KÁNYÁSI HOLB Margit: Falitextil (részlet)
Margit KÁNYÁSI HOLB: Wall textile (detail)
1994, gyapjú, pamut, szedettes kézi szövés, a teljes méret: 220x180 cm
Fotó: Fátýol Viola

Jelen kiállítás címéből ezúttal elmaradt a kötőjel – kiegészülve a *Pályakép* alcímmel –, így a keresztpont mást jelent, az életműből való merítés szándékának megfelelően. A kereszteződések itt azokra a virtuális metszéspontokra utalnak, amelyek ebben a gazdag és sokrétű munkásságban a különböző műfajok és technikák, felhasznált anyagok és minőségeik által megszületett műtárgycsoportok között létrejöttek.

Bár a tárlat anyagában hangsúlyos szerepet kaptak a szövött textíliák, szinte minden más törekvés, amely az életműben felbukkant és hosszabb-rövidebb ideig hangsúlyt kapott, jelen volt a Kölcsey Központ kiállítótermében. A szövött textilek mellett (*Takaró*, 1994; *Falitextil*, 1994) láthatóak voltak kísérleti textil kategóriába sorolható művek nemezből, más anyagok kombinációjával készült objektok (*Égi borona*, 1995–2017; *Objekt a Kerékbetörés című performance nyomán*, 2007) és installációk (*Spirális / Életút-nyomok*, 2014–2015, részlet), konceptualitásba hajló tértextilek (*Hármaság*, 2005–2008; *Folyamat-Mamababa*, részlet, 1992,

KÁNYÁSI HOLB Margit: Takaró (részlet) | Margit KÁNYÁSI HOLB: Blanket (detail) | 1994, gyapjú, pamut, göbös kézi szövés, a teljes méret: 220x150 cm
Fotó: Fátýol Viola

kollázs), vászonból, papírból varrott-applikált kollázsok és performance-ok, amelyek három monitoron futottak a kiállítóterben (*Kerékbetörés*, 2007; *Labirintus*, 2009; *Lepel – Rendelt út*, 2009).

KÁNYÁSI HOLB Margit: A megtalált tárgy, objekt
Margit KÁNYÁSI HOLB: The found object, object
2021, pamut, tű, gépi és kézi varrás, 100x105 cm
Fotó: Máthé András

Ez a figyelemreméltóan széles műfajskála felvonultatta a szövésnek mint archaikus technikának nem szűnő jelenvalóságát: a funkcionális tárgyalkotást. A kézi szövés technológiáját – az „ős-ismeretek” teljes birtoklása mellett – sikerült innovatív elemekkel gazdagítani (*Drapéria*, 1999). *Kék a lába* című textilegyütteséről, amely a szövés technológiáját több ponton újította meg, elemző módon többször írtak már másutt. Láthatjuk a textil képi megjelenítésre alkalmas jellegét a *Röptetés* (2005) és a *Labirintus* (2005) című munkáiban, amelyek nemezeléssel készültek. A gyapjú elemi szálaiból gyúrt egybeszálalódó kötegek és színes foltok elvont kompozícióként épülnek egybe. A kép itt nem festészetet idéz, annak mintegy tükörképét mutatja; szerves anyagból organikus jelenség születik a művészi alakítás nyomán. Harmadszor, a minden mástól elvonatkoztatott autonóm textil – amelynek létezése Joseph Beuys filcből, illetve filccel kombinált első munkáinak keletkezésétől datálható – szintén jelen volt itt (*Kígyó*, 1995, textilplasztika; *A megtalált tárgy*, 2021, síkobjekt). Ez utóbbi mint a kiállítás legfrissebb darabja emblematikus műnek tekinthető: biztos szemlélet, vegyítetlenül tiszta művészi érzékenység és a textil iránti szakmai-művészi elkötelezettség sűrítőmánya.

A performance-ok önálló műfaji egységet képeznek. A művész fizikai és szellemi részvétele a történések időben zajló folyamatában hiánytalan egységet alkot. Ez a szintézis a textillel való bensőséges kapcsolata révén valósul meg: határozott koncepció mentén, de intuitív módon megy végbe performance-aiban. A *Kerékbetörés* című után, mintegy relikviaként készült objekt a felhasznált kellékeket (kerék, nemezrétegek, bot, növényi rostok) új elemmel egészíti ki: a kerék átírt, légiesített és felfüggesztett nemezlapjával; önálló műtárgy-egésszé alakítva azokat. A performance-ról készült film és az annak nyomán született objekt együtt szerepelt a kiállításon, összetett szimbolikájukban egymást feltételezve és kiegészítve. Áldozati rítus és feloldozás; láthatóvá tett metamorfózis és annak emlékműve, amelyben rögzülni látszik az enigma; s bármely lehetséges közelítésben: az utolsó mozzanatban a művész személyes energiái és indulatai a nézők bevonásának jelképi erejű aktusával oldódnak fel a közösségben. A textilnek ez az univerzális szemlélete és művelése egyik legjellemzőbb vonása Kányási Holb Margit művészetének.

KÁNYÁSI HOLB Margit: Titok, objekt | Margit KÁNYÁSI HOLB: Secret, objekt
2005, gyapjú, pamut, selyem, nemezelés, 142x185 cm
Fotó: Máthé András

Az alkalmazott, a képalkotó és autonóm textil között lévő határok folyamatos felmérésével és újraértelmezésével talált párhuzamok végigvonulnak az eddigi életmű egészén. A velemi alkotóműhely teljesítménye – amely a magyarországi kortárs textilművészet európai szintű színre lépését jelentette –, darabjai között ott találjuk a művésznő falra szerelhető szövött textíliáit is. Ezekben a korai, de máris kiforrott darabokban jelen van az átgondolt

folklorizmus (*Hármas textil*, 1975), ami egyaránt jellemző vonása funkcionális és autonóm textíliái jelentős részének. Világos áttételekkel, szimbolikával telített performance-aiban is tetten érhető.

KÁNYÁSI HOLB Margit Keresztpontok – Pályakép című kiállítása (részlet)
Margit KÁNYÁSI HOLB's exhibition Points of Intersection – An Overview (detail)
Kölcsey Központ, Debrecen, 2021–2022
Fotó: Máthé András

A rítustextilek parafrázisai újabb műcsoportot alkotnak az életműben. A hagyomány ilyen jellegű darabjai – legnevezetesebb a torinói lepel, Krisztus halotti leple – folytonos inspirációt jelentettek művészi pályáján. Az ember világra lépése és távozása onnan leplekbe burkolva történik. A két végpontot – más-más életfordulókon – rituális célú textilek kötötték össze. Csodáljuk szakralitásukat, időtlenségük mindenkor szellemi energiákat közvetít. Más művészetekkel közös határterületei helyett a textil mezsgyéin belül megvalósítható szintézisre készítetik a textilművészt, Kányási Holb Margitot is.

FÁTÝOL Zoltán
festőművész

(Kányási Holb Margit Keresztpontok – Pályakép című kiállítása. Kölcsey Központ, Debrecen, 2021. december 7. – 2022. február 8. A kiállítás a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.)

Az állandóság megújulása

FRESH FISHES XIV/A ÉS XIV/B: A FISE FRISS TAGJAINAK BEMUTATKOZÓ KIÁLLÍTÁSAIRÓL

A hagyományok segítenek megtartani bizonyos ritmust, a körforgásba épített ismétlődések otthonosságot hoznak a bizonytalan körülmények közé is. A FISE (Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület) hagyományai közé lassan másfél évtizede került be az évet nyitó bemutatkozó kiállítás sorozattá szervezése, ahol az előző év belépő tagjait ismerheti meg a közösség, és a nagyközönség is.

Ez a kiállítássorozat duplán rejt kihívásokat. Az egyik abból adódik, hogy a felvételi eljárás során teljesen esetleges, hogy mennyi jelentkezőből válogat az egyesület vezetősége, és hogy ezek a jelentkezők milyen szakokról érkeznek. A kiállítási anyag összetétele ilyen értelemben majdhogynem a véletlenszerűség által meghatározott. Az izgalmat tovább fokozzák az olyan alkalmak, amilyen ez év januárjában is adódott, amikor a felvettek nagy száma nem tette fizikailag lehetővé, hogy egyszerre történjen a teljes csapat bemutatkozása. Emiatt vált szükségessé a társaság kétféle osztása, amelyben az egyes kiállítókhoz igazodó beosztás mellett a további igényekre is reagált a kurátori válogatás.

Ilyen előzmények után sem hordozza a két kiállítás az esetlegesség jegyeit, a véletlenszerűen egymás mellé

került tárgyak rendetlensége helyett a gondos előkészítés hatására autonóm tárgye gyűttesek születtek. Uhl Gabriella művészettörténésszel, kurátorral való együttműködésünk olyan inspiratív közeget teremt évek óta, amelyben az egyértelmű installációs igényekkel rendelkező munkák mellé a legjobb módon illeszthetőek azok, amelyek számára helyet és formát szükséges találni.

Partnerségünk mentén sokadik alkalommal születik meg az eredmény olyan formában, amely nemcsak az elvégzett feladat örömét hordozza, hanem ténylegesen megteremti az együttműködő, összekapcsolódó és egymással kommunikáló alkotások hálózatát is.

Ezt 2022 januárjában is megtapasztalhattuk, kétszer is. A falon elhelyezkedő és térbe kívánczó alkotások egyensúlyának fontossága meghatározta, merre

alakuljanak a fókuszpontok, és ezek mentén alakult ki a tárgyak olvashatósági sorrendje.

Az első kiállítás nagyon finoman textiles irányba billent el ugyan, de olyan hangsúlyos alkotások tartották mégis egyensúlyban, mint Zilahi Antal *Trimurti* című, huta-üvegfüzés technikával készült üvegmunkája, amely már színeivel vonzza a látogatók tekintetét, vagy Harsány Patrícia *DONUT touch me!* elnevezésű karkötője, amely a gombostűk befelé forduló, kellemetlen bizsergést keltő bökdösése mellett a gombflek színes sokaságával nyújt vizuálisan izgalmas felületet. Cselőtei Boglárka ékszerkollektói a hagyománytól eltérő formában, keretbe rendezve jelentek meg a galéria falán, ami különösen az M4 metróvonal megállói által inspirált gyűrűk esetében jelent igazán remek szemléltetési megoldást a térképes formával. Műfaji tekintetben elkülönülő Pusztai Diána grafikai egysége a kiállításon belül, azonban finom árnyalatú, pasztellszínekkel megalkotott illusztrációi kellemesen lebegő érzetet teremtenek, így hangulatában és színvilágában is remekül kapcsolódtak a kiállítás további darabjaihoz. Csiszár Kata *Tactility* projektje három különböző anyagú, így színében és karakterében

egyedi kiegészítőként is teljesen funkcióképes táskából, és hozzájuk kapcsolódóan öt nagyon különböző tapintási érzetet keltő, megformálásában is sajátos, anyagában is különleges, tapintásra ingerlő tárgyból áll össze. A táskáknál marhabőr, nubuk és kecskevelúr szerepel, a tárgyaknál pedig tölgyfa, üvegszemcsékkel töltött poliamidfelület, hőre lágyuló poliuretán, áttetsző műanyag és sárgaréz anyaga hordozza az egyedi tapintási tapasztalatot. Kis-Baraksó Alexandra természetes alapanyagú, növényi alapú színezékekkel festett tárgyai sajátos átmenetet nyitnak a szövetek világa felé. A kendervászon, juta-pamut, kenderszál és jutakötél használata mellett megjelenik a bakteriális cellulóz kurkumán növesztett verziója is, ezekből táskák, tárcák és a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjprogramjának keretében tárolóobjektek készültek. Boncz Luca kézíráslemezén alapuló, bámulatos egyedi ékszerei a textilek használatával kombinálva születtek, ugyanis az egyes fémből alkotott gyűrűk és alkotóelemek mellett különféle anyagból készült kesztyűk hordozzák az alkotás jelentéstartalmát. Radványi Dorottya *Woolmetria* című munkájának gyapjúfilcből varrással és ragasztással kialakított,

ZILAHÍ Antal: *Trimurti* | Antal ZILAHÍ: *Trimurti*
2021, üveg, hutaüvegfüzés, 9 x Ø 15 cm
Fotó: Krulik Marcell Benjámin

TASI Dénes Manó: *Tea Time*, gyűrű | Dénes Manó TASI: *Tea Time*, ring
2022, galvanizált ezüst, smaragd, teatasakok zárószalagjáról
vett öntőminta, precíziós öntés, galvanizálás
Fotó: Tasi Dénes Manó

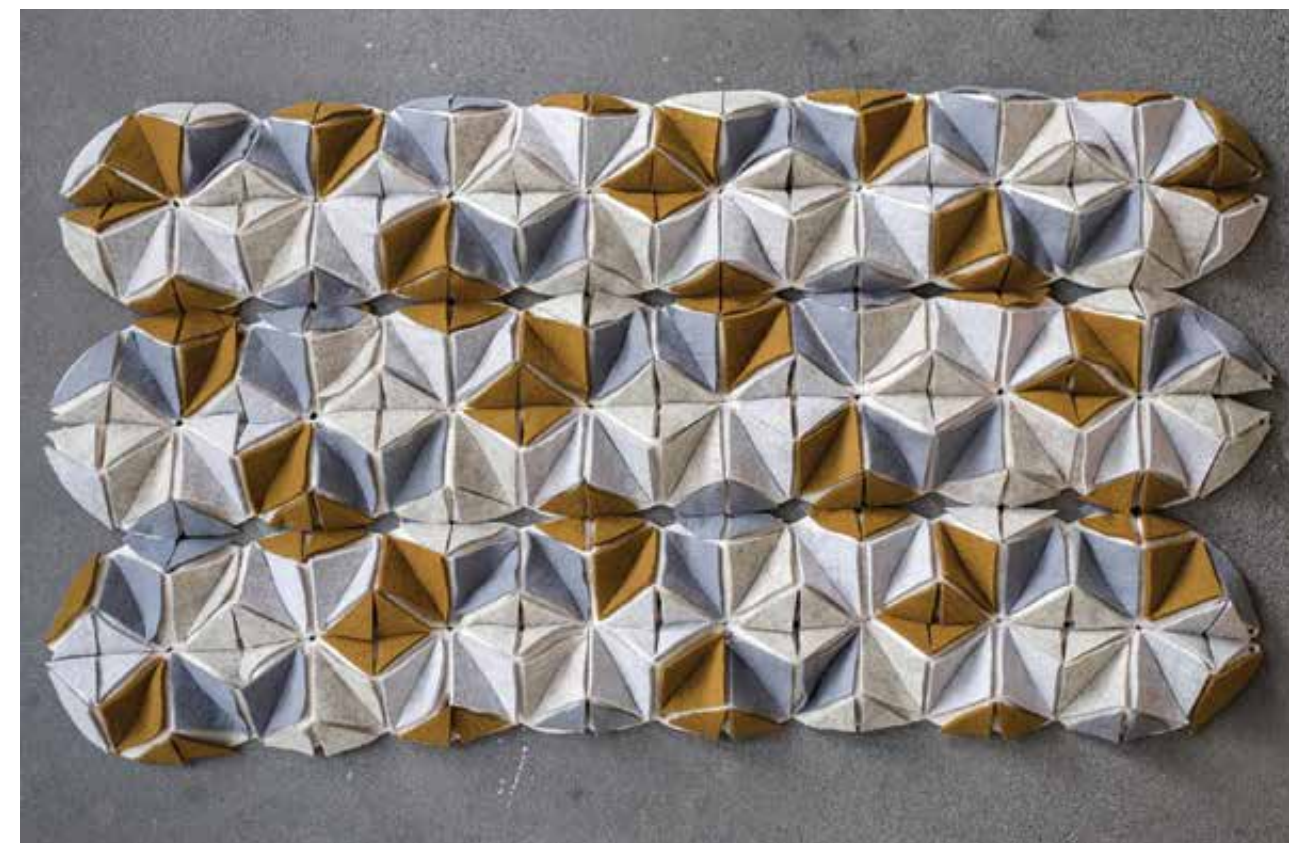
CSELŐTEI Boglárka: *Szent Gellért tér*, M4 kollekció, gyűrűsorozat
Boglárka CSELŐTEI: *Saint Gellért Square*, M4 collection, ring series
2017, 925-ös ezüst, tégl, műgyanta, plexi, beton, SICIS mozaik, patinázott rézlemez, corian, esztergált metrókerék
Fotó: Cselőtei Zsófia Olga

origamira emlékeztető szerkezete nagy rugalmasságot rejt, mert bár a kiállításon lógatva láthattuk, ez a struktúra engedi és jól tűri a hajtogatást, hajlítást, kiterítést, miközben anyaga mindvégig puhaságot és melegséget sugároz. Egészen másféle melegséget idéz fel Zimonyi Gwendolin *Mamának* című textil mintakollekciója, amely a nagymama konyháját, annak jellegzetes tevékenységeit (csigatészta-készítés, dagasztás, terítés a vasárnapi ebédhez) idézi élénk. Balogh Dóra félreismerhetetlen upcycled ruhadarabjai *FOLD'21 Hibriditás variációk* címmel szerepeltek a kiállításon, a használt ingek hulladék nélküli újragondolásával születő egyedi viseletek visszafogott színei látványosan központosították a kiállítás egészét.

A második kiállítás anyagában szintén akadt néhány rendkívüli darab, amely meghatározta a tárlat hangsúlyi pontjait. Véninger Péter *Sokujjú madárlábak* című, fikciós lényekhez kötődő álrégészeti leletgyűjteménye az egyik ilyen közülük, ahol a matematikai rendszerbe sorolt, élethűen megformált és megfestett végtagok rovargyűjteményhez hasonló elrendezése egyszerre tudományos és meghökkentően mókás. A könnyed és

humoros vonalat erősíti Schuller Mária felvarróinak és egyedi hímzett ruházatainak együttese, amelyek színeikben és mintázataikban is unikális megjelenést biztosítanak. Botz Vivien *SCI-FI* kollekciója is hordoz humoros elemeket, a színes kötött darabok itt-ott kiegészülnek az emberi viselettől eltérő funkciójú fülecskékkel, színes leffentyűkkel, miközben mindez nem befolyásolja a sálak, kesztyűk, zoknik alapvető rendeltetését. Ezt az űrbéli hangulatot fokozta a kiállítási installáció, amely lebegő megjelenéssel erősítette a földönkívüliség auráját. Egészen másféle univerzumba kalauzolniak Gályász Veronika munkái, amelyek navigációs felületként használják az alkotó személyiségét, és jelenítenek meg önarcképet és koordinációs elemeket plexiüveg lapok között fényre polimerizálódó festékekkel. Ugyancsak más világba kalauzol és hoz multiszenzoriálisan megtapasztalható közelségbe Balázs Eszter munkája, mely a *Praeludo* címet viseli. A térelválasztóként, árnyékolóként, akár zeneterápián vagy szolfézsórákon hangkeltő felületként használható tárgy a zene szorongásoldó hatására hívja fel a figyelmet. A textilre rögzített fémcsovecskék mintázata Johann

^
RADVÁNYI Dorottya: Woolmetria | Dorottya RADVÁNYI: Woolmetry
2021, gyapjúfilc, varrás, ragasztás, 100x200 cm
Fotó: Radványi Mihály

◀ **CSISZÁR Kata: Tactility projekt, táska** | Kata CSISZÁR: Tactility project, bag
2021, nubuk bőr, vágott technológia, 40x22 cm
Fotó: Kovács Gréta

ZIMONYI Gwendolin: Mamának, mintakollekció | Gwendolin ZIMONYI: For Granny, pattern collection
2021, textil, print, változó méretek: 60x60 és 100x100 cm között
Fotó: FISE

BALOGH Dóra: FOLD'21 Hibriditás variációk | Dóra BALOGH: FOLD'21 Hybridity variations
2021, újrahasznosított ingek, egyedi szabászati megoldások, S-es méret
Fotó: FISE

BONCZ Luca: A nyomás bennem... (részlet)
Luca BONCZ: The pressure in me... (detail)
2021, műbőr, gyapjúfilc, fonal, zsinór, réz, tüll, varrás, hímzés, horgolás, ötvöstechnikák, változó méretek
Fotó: FISE

Fresh FIShEs XIV/B című kiállítás (részlet).
Az előtérben BOTZ Vivien SCI-FI kollekciója.
A háttérben falon és posztamensen
GÁLYÁSZ Veronika grafikái
The Fresh FIShEs XIV/B show (exhibition photo).
Front: Vivien BOTZ's SCI-FI collection,
background: on the wall and on a stand:
Graphic works by Veronika GÁLYÁSZ
FISE Galéria, Budapest, 2022
Fotó: FISE

TÓTH Fanni: Élet-öltő projekt
Fanni TÓTH: Life-chain-stitch project
2021, textil, varrás, hímzés, szitanyomás, egyenként: 100x150 cm
Fotó: Kopcsjak Kitti

HU-YANG Kamilla: Határ/Határtalan | Kamilla HU-YANG: Limit/Unlimited 2021, digitális grafika, rizográf nyomtat, A3
Fotó: Hu-Yang Kamilla

^
Fresh FISHes XIV/A című kiállítás (részlet). Az előtérben **KIS-BARAKSÓ Alexandra** tárgyai (Szövedéktároló objekt 01, Konstant hátitáska és Nest kistáska), a háttérben a falon **PUSZTAI Diána** illusztrációi
The showing Fresh FISHes XIV/A (exhibition photo). Front: objects by Alexandra **KIS-BARAKSÓ** (Web storing object 01, Constant backpack and Nest handbag), background: Diána **PUSZTAI**'s illustrations on the wall
FISE Galéria, Budapest, 2022
Fotó: FISE

~
CSISZÁR Kata: Tactility projekt, toolkit
Kata **CSISZÁR**: Tactility project, toolkit
2021, tölgyfa, négytengelyes CNC-marás; üvegszemcsékkel töltött poliamidpor, Ultrasint TPU 90A-01 (hőre lágyuló poliuretán), TuskXC2700T (kék árnyalatú áttetsző műanyag), 3D nyomtatás; sárgaré, keményviasz-formázás, öntés; befoglaló méretek: 3-4 cm; bükkfa tároló: háromtengelyes CNC-marás, 30x5,5 cm
Fotó: Kovács Gréta
~

WOLF Bettina: Megnyílás kollekció | Bettina WOLF: Revelation collection | 2018, kevertszálas szövet és organza
Fotó: Peruzzi Boglár

Sebastian Bach *Das Wohltemperierte Klavier, Teil 1, Präludium*ának első 30 másodpercét jeleníti meg, és többféle interakcióval lehet hangzásra készíteni. Szintén határátlépésként is értelmezhető Rajcsányi Edit munkája, mely címében is kérdést fogalmaz meg: *Cipő vagy szobor?* A 3D nyomtatással készült, egy tengely mentén mozgatható egységekből összeálló forma ergonómikusan (és teoretikusan) követi egy láb mintázatát belső felületével, de mivel a külsejének alakzata radikálisan eltér a funkcióhoz szükséges adottságoktól, így térbeli alakzatként is értelmezhető. A formákkal kísérletezve épül fel Wolf Bettina *Megnyílás* című kollekciója, amelynek darabjaiban a hagyományos vonalvezetésű öltözetekbe egyszer az emberi test hajlásával megegyező pontokon – könyök, váll –, máskor pedig a varrási vonalak mentén ékelődik bele a harmonikaszerű organzabetoldás. A kollekció tartózkodó szürke árnyalata a formai megoldás különlegességére irányítja a figyelmet, így az alapvető elegancia mellé kihívó közönségesség nélkül társul az egyediség varázsa. A visszafogott elegancia és az egészen apró részletek különlegességei jelennek meg Tasi Dénes Manó ékszerein is, ahol az apró, mesterien megmunkált felületek rezdülésszerű érzékenységről mesélnek. Hasonló

BALÁZS Eszter: Praeludo (részlet) | Eszter **BALÁZS:** Praeludo (detail)
2021, pamutfelvetés, vörös- és sárgaréz csövek, relaxzsinór,
a teljes méret: 185x67 cm
Fotó: FISE

finom rezdülések figyelhetők meg Tóth Fanni *Élet-öltő* projektjének darabjain: családi, emlékekkel telített textíliák kaptak új lehetőséget a továbbélésre, a régi anyagok kortárs technikákkal, szitanyomással és gépi varrással kaptak esélyt egy új életre. Így az upcycling gondolata mellett a hagyományok ápolásának fontossága is megjelenik. A kiállítás egyetlen grafikus, Hu-Yang Kamilla rizográf printjei a lélek rezdüléseit sűrítik monokróm jelenetekbe, egyedüllétünk, próbálkozásaink, kéréseink és bánataink mind helyet kapnak a filozofikus érzékenységű, fénnel szabdalts és felhőkkel terhes világban.

SCHULLER Mária: Felvarrók | Mária **SCHULLER:** Patches
2019–2021, textil, gépi hímzés, befoglaló méret: 8 cm
Fotó: Schuller Mária

Csak ebből a kétszer tízes kiállítási egységből is megérezhető az egyesület munkájának esszenciája és izgalma. A sokféleség folyamatos tapasztalása, és új meg új célok szerinti elrendezése, egymáshoz igazítása olyan kaleidoszkópszerű sziporkázást képes nyújtani, amely a szakmai és a laikus közönség számára egyaránt élvezetes. Ennek évenkénti átélése fontos ismétlődő impulzus mindannyiunk számára, hogy a frissesség élménye eleven maradjon, és lendületben tartson mindannyiunkat a rutin által diktált megszokottság közepette is.

FAZEKAS Ildikó
design- és művészetmenedzser

(*Fresh FISHes XIV/A és XIV/B. FISE Galéria, Budapest, 2022. január 11–28. és február 1–18.*)

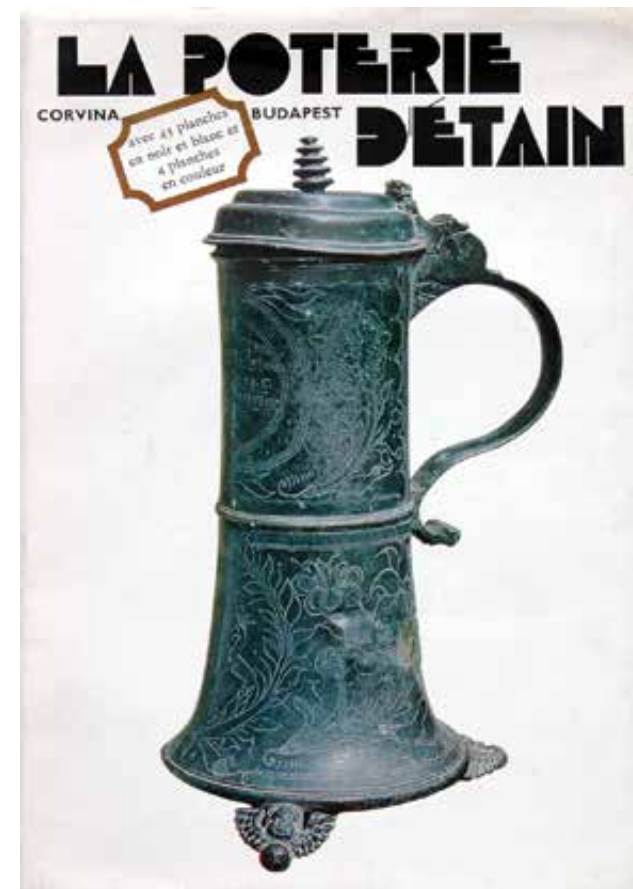
Egy könyvkiadó jubilál

HARMINC ÉVE ALAKULT MEG A MAGYAR KÉPEK KIADÓ

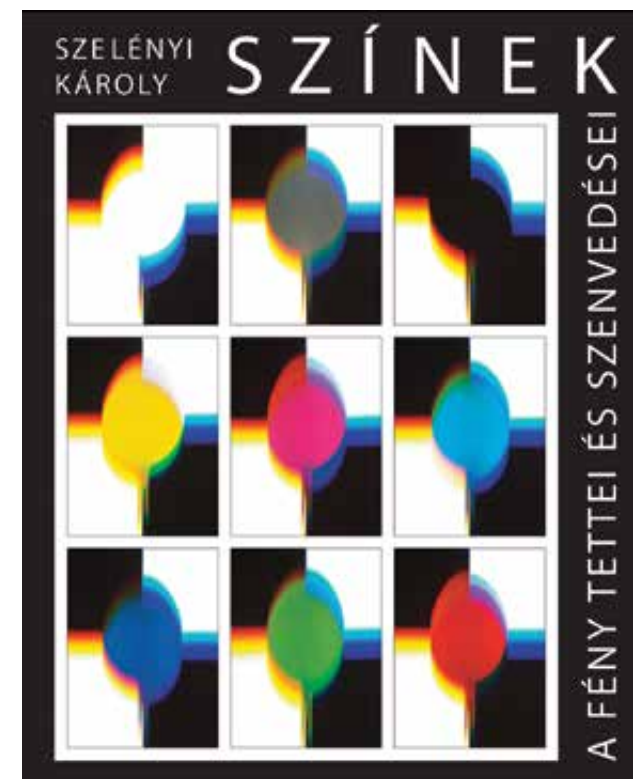
Kiadójuk nevét Bartók Béla azonos című zeneművétől kölcsönözték alapítói, ezzel is jelezve széles látókörűségüket. Szelényi Károly fotóművész és felesége, Farkas Aranka az alapításra már jelentős könyvkiadói tapasztalatokkal rendelkeztek, mondhatjuk, megélték ennek a szakmának a sorvasztó ötvenes évek utáni sajátos történelmét. Szelényi nemcsak olyan kiváló mester szakmai nyomdokain haladt, mint Petrás István fotóművész, aki hosszú éveken át volt a Magyar Nemzeti Galéria elsődleges jogokkal rendelkező munkatársa, hanem talpraesetten fedezte föl a hatvanas évek második felétől a már a nyugat-európai piacok és technikák felé óvatosan megnyíló lehetőségeket. Kiváló

képességeivel hamarosan kialakította kapcsolatait az akkor vezető Kodak céggel. A Kodak-minőséggel jelentős kulturális intézmények – Magyar Nemzeti Galéria, Magyar Országos Levéltár, Magyar Nemzeti Múzeum és idővel több jelentős egyházművészeti gyűjtemény – műtárgyfotózási lehetőségeit nyerte el.

Szelényi Károly a hatvanas évek második felében meglendülő gazdasági nyitás kulturális hírnökeivé váló könyvkiadók közül a Corvina Kiadónál volt 1965-től a nyolcvanas évek közepéig az elsősorban nemzetközi terjesztésre készült reprezentatív kiadványok fotóművésze. Farkas Aranka a külkereskedelmi végzettségével pedig annál a Kultúra Külkereskedelmi Vállalatnál dolgozott, amely akkoriban szinte egyedüliként rendelkezett jogosultsággal kulturális termékek nemzetközi

Az Ónművésesség – A magyar gyűjtemények legszebb óntárgyai című kötet borítója, francia nyelvű kiadás | Cover of the French language edition of 'Pewter Art – The Finest Pewterware in Hungarian Collections' Corvina, 1971

A Színek – A fény tettei és szenvedései. Goethe színtana a mindennapokban című kötet borítója | Cover of the book 'Colours – The Acts and Sorrows of Light. Goethe's Theory of Colours in Everyday Life' | Művészetek Háza, 2012

forgalmazására, s mi több, képviselte magyar szerzők műveinek külföldi kiadókkal történő közös kiadását. Később a Prágai Magyar Intézet igazgatójaként szinte missziós ténykedésként folytatta a magyar nyelvű könyvek és folyóiratok külföldi terjesztését is, így munkája révén természetesen munkakapcsolatban volt a Corvina Kiadóval is. Szelényi idővel a Kossuth Nyomda keretében létrejött Officina Kiadónak is dolgozott. 1991-ben a Kossuth Nyomda keretén belül feleségével és néhány munkatárssal együtt létrehozták a Magyar Képek Kiadó vállalkozást. 1992-ben megvásároltak Veszprém-ben egy leromlott épületet, amelyben két évtized alatt létrehoztak egy igényes művészeti galériát is, és folyamatosan újabb kapcsolatokat építettek ki. Szelényi szinte az egész Balaton-felvidék bejárásával készített felvételeket a gyönyörű tájról, egyre több megbízást kapva az ottani városok idegenforgalmi célokat is szolgáló kiadványainak elkészítésére. Fotói által keltek életre a Káli-medence lenyűgöző tájai, majd Veszprém, Zirc, Pápa, Balatonfüred városok, aztán a Herendi Porcelángyár különleges történelmi értékei. A kiadó könyve által váltak ismertté Sümeg római katolikus templomának európai hírnévű Maulbertsch-freskói is. A vidékeket bemutató könyvsorozatukat folytatták Tokaj, Gyöngyös, Eger városainak és borvidégeinek ízes bemutatásával, vagy Székesfehérvár méltóságos hagyományainak elegáns kibontakoztatásával.

Ebből az időből érdemes megemlíteni egy másik sajátos vállalkozásukat is. Veszprém testvérvárosa, Bottrop vezetői kérték föl Szelényi Károlyt arra, hogy a Ruhr-vidéki városról, az egykori szénbányászat után maradt ipari épületekről és környezetükről készítsen egy kis albumot, nyilván a már akkor is tervbe vett rehabilitáció

érdekében. Ehhez a vállalkozáshoz mintegy háromezer felvételt készített, melyeket megőrzésre és publikálásra ajándékként a városi archívumnak adományozott.

A Mátyás-kálvária az Esztergomi Főszékesegyház kincstárában című kötet borítója, német nyelvű kiadás | Cover of the German edition of 'The Matthias Calvary from the Treasury of Esztergom Cathedral' | Helikon–Corvina, 1983

A város mint olyan, Budapest esetében is, egyre inkább Szelényi fotótémájává vált. Így került sor például az úgynevezett Wekerletelep – Nagy Gergely építésszel együtt megvalósított – dokumentálására. Egy OTKA- (Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok) kutatóprogramnak köszönhetően sikerült a szerzőpárosnak a Wekerletelep előképének tekinthető több angliai kertvárost is kutatni. Az először magyarul kiadott könyv, amely elsőként ad együttes képet az angol kertvárosokról, a Welwyn kertvárossal közös kiadásban angolul is megjelent (*Garden Cities – The British Example*, 2013). Budapest ikonikus épületei az élelmiszer-ellátásra kialakított vásárcsarnokok, európai mintára az 1890-es években létesültek. A különleges szépségű csarnokok mindegyike túlélte a háborúk viharát és az átépítéseket, ellentétben külföldi kortársaik többségével. Szelényiék témát feldolgozó kötete *Budapesti vásárcsarnokok a századfordulótól napjainkig* címmel jelent meg (1997, 2002).

Szelényi már ekkor is az egyes kiadványok szerzőinek mintegy alkotótársaként készítette felvételeit, amire

fokozatosan figyeltek kiváló történészek és más szerzők, akikkel olyan nagyszerű albumokat hoztak létre, amelyek mára a magyar művészettörténet és művelődéstörténet egyedi nemzeti kincseivé váltak. Ő kapta a megbízást a magyar Szent Korona és a magyar koronázójelvények Amerikából történt hazaszállítása után azok fotózására. A felvételekből készült többnyelvű album a képekből összeállított reprezentatív fotókiállításával együtt bejárta már a világot, különleges missziót is betöltve az elszakadt magyar nyelvű területeken.

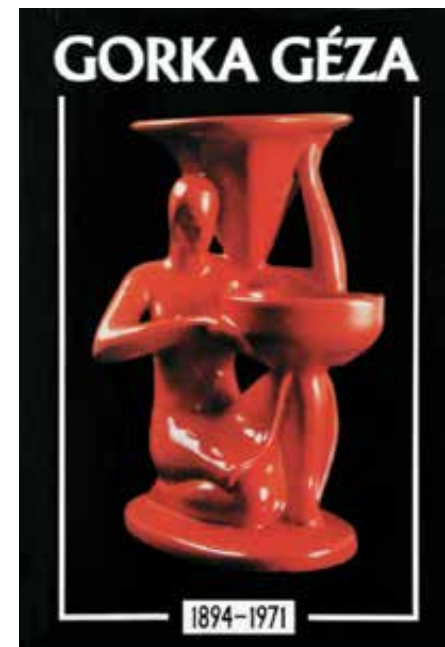
A Magyar Képek Kiadó által gondozott több mint száz kiváló könyvből kiemelni még néhányat. *A magyarok ezer esztendeje Rómában* (Póczy Klára – Szelényi Károly) című, 2000-ben kiadott kötetükben több, a szakmájában kiváló szerzővel együttműködve, csodálatos fotókkal illusztrálva mutatják be azokat a magyar intézményeket, amelyek Szent István király óta napjainkig aktívan képviselik Rómában, az „örök városban” a magyar történelmi folytonosságot. A kiadvány ismerteti a honfoglalás előzményeit a Kárpát-medencében, az ókori hagyományokat és a kereszténységet tovább örökítő népek hagyományait, amelyek beépültek István király államalapító koncepciójába. Az egyes fejezetek a régi időktől elvezetnek a legutóbbi évtizedek híres Triznya-kocsmájáig, sok magyar emigráns ottani találkozhelyéig. A kötetben bemutatott jelentős hatású nemes értékeink bizonyítják az eredeti eszményeket megtestesítő európaisághoz tartozásunkat. A másik reprezentatív kötetük, a 2004-ben kiadott, *A Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei*-t bemutató sem kevésbé különleges. Az MTA, mint az egyik

kiemelt, nemzetközi jelentőségű tudományos intézmény, folyamatos szereplője nem csupán az állami protokollnak, hanem a tudományos élet jeles eseményeinek, valamint az egyetemi oktatásban részt vevő fiatal szakemberek továbbképzésének. A gróf Széchenyi István által a 19. században alapított Akadémia ezen művészeti anyagának birtokában ma is hatékonyan szolgálja a tudományos kutatást és a diplomáciát. Szelényiék könyve méltó rangja szerint emeli ezt a jelentős kollekciót Európa hasonlóan jeles gyűjteményei körébe.

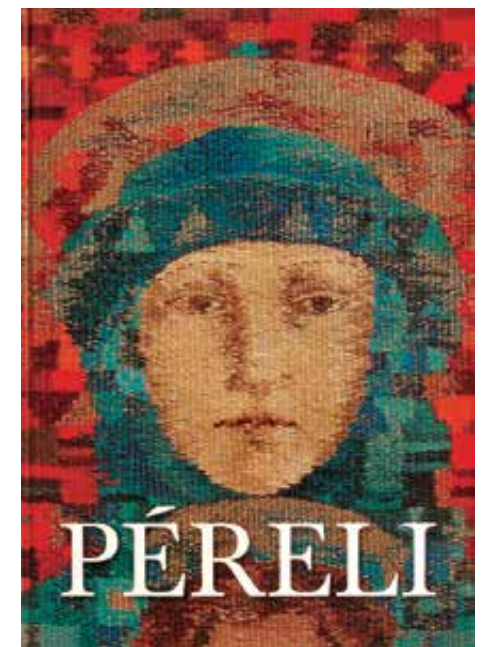
2013-ban a *Magyar Örökség díjjal* való kitüntetésekor Szelényi Károly laudációját Marosi Ernő, az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének azóta elhunyt művészettörténész professzora tartotta. Nem meglepő, hogy 1972–1986 között tanársegédként oktatott a Magyar Iparművészeti Főiskolán (ma: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem). A változó technikai tudás mellett meglevő, sajátos fotósszemlélete ma is példaadó lehetne. Hogy ez mennyire így van, arra bizonyíték 2012-ben kiadott színelmélettel foglalkozó különleges témájú könyve, amelynek már a címe is sokat sejtet: *Színek – A fény tettei és szenvedései. Goethe színtana a mindennapokban*. A színharmoniókkal és szíkontrasztokkal folytatott saját kísérleteivel, a kötethez tervezett és alkotott színtárcsájával közvetlen gyakorlati alkalmazáshoz vezető módszert dolgozott ki. A színtárcsa óriásmodelljét élményszerű és gyakorlati ismeretterjesztő képességei miatt meg is vásárolta az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem számára az egri önkormányzat. Másik esetben, egy felfüggesztett hatalmas tojásforma felületén alkalmazott

Az eleven textil című kötet borítója | Cover of the book 'The Living Textile' Corvina, 1980

A Gorka Géza 1894–1971 című kötet borítója | Cover of the book 'Géza Gorka 1894–1971' | Iparművészeti Múzeum, 1994

A Péreli Zsuzsa-kötet borítója | Cover of the book about 'Zsuzsa Péreli' Tahi Art Stúdió – Magyar Képek, 2000

^ A fényképezés című kötet borítója (Műhelytitkok sorozat)
Cover of the book 'Photography' (Workshop secrets series)
Corvina, 1977

◀ A herendi porcelán című kötet borítója, német nyelvű kiadás
Cover of the book 'Herend Porcelain', German edition
Magyar Képek, 2003

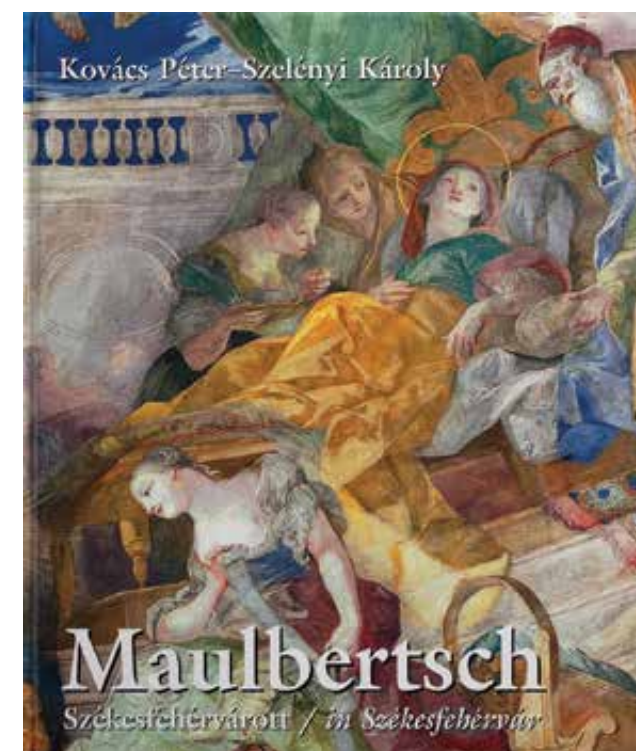

Képválogatás A magyar királyok koronázási palástja című kötetből és a könyv borítója | Selection of pictures and cover of the book 'Coronation Mantle of the Hungarian Kings' | Magyar Képek, 2002

színváltozásokat követő kísérletét éppen a Vásárcsarnok egyik szecessziós lépcsőházának terében mutatta be a téma iránt érdeklődőknek. Egyébként az is beszédes, hogy e témájú könyvének címlapját szintén rangos kortársai, Orosz István és Keresztes Dóra grafikusok tervezték. Ebből a sok kutatást igénylő munkájából természetesen következett, hogy a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémián a székhelyi előadását *Az üveglemezektől Goethe prizmájáig* címmel tartotta meg 2018-ban.

A Magyar Képek Kiadó könyveinek és Szelényi munkásságának elismertségét jelenti az is, hogy mielőtt 2003-ban megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét, számos megyei, városi, valamint szakmai elismerésben, illetve díszpolgári kitüntetésben is részesült. A kulturális élet olyan ismert személyiségei méltatták sokféle kitekintő munkásságát, mint például Borda Lajos híres antikvárius és műgyűjtő, aki a verőcei Gorka Géza-emlékházban bemutatott tájfelvételeinek kiállítását nyitotta meg. A fotókhoz, amelyeket *A magyar táj lelke* címmel korábban már bemutatott, Kovács István polonista, író, műfordító, volt lengyelországi követ, a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja írt költői sorokat.

Szelényiék rangja hatással volt és van a kortárs magyar alkotóművészek kiemelkedő személyiségeire is, akik életművük reprezentatív albumainak méltó megjelentetéséhez is az ő közreműködésüket igénylik.

A Maulbertsch Székesfehérvárott című kötet borítója
Cover of the book 'Maulbertsch in Székesfehérvár'
Magyar Képek, 2005

Néhány ebből a rangos névsorból: Péreli Zsuzsa, a lírai alkotásokat szövő kárpitművész (2000, 2014), Bódy Irén iparművész, a képfestés nagymestere (2021), Schrammel Imre avantgárd keramikus-szobrász (2008), Szabó Marianne textilművész és papírszobrász (2021), Szabó Kinga keramikusművész (előkészületben). De a korábbi albumok között megemlíthető a *Czóbel Béla élete és művészete* című monográfia (2001) és a Borsos Miklós portréérmeit bemutató kötet (2002) is.

A Székesfehérvár rejtett kincse – A Nepomuki Szent János-templom rokokó sekrestyéje című kötet borítója, német nyelvű kiadás | Cover of the book 'A Hidden Treasure of Székesfehérvár – The Rococo Sacristy of St. John Nepomucene's Church', German edition | Magyar Képek, 2001

A harminc éve alapított Magyar Képek Kiadó hatalmas anyagának sorsa csak relatíve talált némi megoldásra azáltal, hogy Szelényi Károlyék gazdag életművének reprezentatív könyvanyagát 2020-ban a nyíregyházi székhelyű Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola könyvtárának adományozták. Gazdag munkásság, sok szorgalmas háttérmunka, rengeteg felgyülemlett dokumentáció vár hozzáértő feldolgozásra. A magyar kultúra nemzeti kincseket is őrző ezen archívumának szakszerű feldolgozásához értő, és érdeklődő fiatal szakemberek még kerestetnek. Ám ez a régít és az újat, a múlt és a jelen idő értékeit szenvedélyesen követő és megőrző kiadói teljesítmény elismeréséből természetesen semmit nem von le, sőt. *Csupán* felelős védelmet érdemelne.

DVORSZKY Hedvig
művészettörténész

A gyermeki gondolkodás titkos útjai

SEYMOUR PAPERT, A LEGO ÉS A MAGYAR ROBOTIKA TALÁLKOZÁSA

Jelen írás főcíme a dél-afrikai születésű Seymour Aubrey Papert (1928–2016) matematikus, informatikus, a mesterséges intelligencia kutatásának úttörője által 1980-ban közreadott, mérföldkőnek számító könyv alcímének a fordítása (eredetileg *Mindstorms. Children, Computers, and Powerful Ideas*, magyarul: *Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai*). A pandémia elmúlt évei alatt a számítógépes távoktatásban és távmunkában szerzett tapasztalataink adnak igazi aktualitást Papert „észrengésének” átgondolásához, kötete egy közérthető nyelven megfogalmazott kutatási beszámoló arról az évtizedes munkáról, melyet az 1970-es évek során a Massachusetts Institute of Technology Mesterséges Intelligencia Laboratóriuma (MIT Artificial Intelligence Lab) Logo programjának vezetőjeként végzett több száz gyerekkel.

Seymour PAPERT a Logo Teknős társaságában az 1970-es években
Seymour PAPERT with the Logo Turtle in the 1970s
Forrás: wikiwand.com

Papert az akkoriban feltároló virtuális dimenziókhoz való hozzáállásával azokhoz a kisebbségben lévő tudósokhoz tartozott, akik nem utópista víziókat vázoltak fel arról, hogy az új technológia milyen képességekkel ruházza fel majd az emberiséget, hanem arra koncentráltak, hogy a számítógép-használat milyen hatással lesz a gondolkodásunkra, és arra a módra, ahogyan a világról a tudásunkat, tapasztalatainkat szerezzük. Nem titkolt szándéka volt matematikusként, hogy a szemében indokolatlan általános idegenkedés a matematikától és a természettudományoktól feloldódjon, ezzel lebontva azokat a mentális korlátokat, melyek az emberek döntő részét kizárják a tudományos-technikai fejlődés valódi tartalmának megismeréséből, aminek következtében a legtöbben jobb esetben is csak felhasználóként tartanak lépést saját koruk haladó ismereteivel.

A könyvében közöltek szerint Papert korai gyermeki élménye, mely matematikus-kutatóként egész élete

MUSZKA Dániel robotkaticájának másolatai a 2019 novemberében a győri World Robot Olympiad keretein belül szervezett robotika workshopon készült legómodellekkel | Copies of Dániel MUSZKA's robot ladybird with lego models made at the robotics workshop under the aegis of the World Robot Olympiad staged in Győr in November 2019
Forrás: galaktika.hu

során elkísérte, az autók kerékútját összehangoló differenciálmű fogaskerék-kapcsolatrendszerének bővítése, és azon keresztül működésének tapasztalati úton szerzett fokozatos megértése. Papert számára ez a kétéves korában kezdődő, természetes vonzódáson alapuló, a világ felfedezésére irányuló rácsodálkozás szolgált kiindulási pontként a későbbi, ideális tanulási módszertanának kidolgozásához. Ez a sajátos hozzáállás már pályájának elején a 20. századi gyermekpszichológia és pedagógia tudományainak legkiválóbb képviselőjéhez, Jean Piaget-hez (1896–1980) kapcsolta, aki akkoriban a Genfi Egyetemen végzett kutatásokat.

Piaget 1958 és 1963 között volt Papert mentora, és szellemi közösségükről a következőképpen emlékezett meg: „Senki nem érti meg a gondolataimat annyira jól, mint Papert”. Együttműködésüket Papertnek az MIT Media Labtól érkező meghívása szakította meg, aki 1963-tól majdnem két évtizedig, a nyugdíjazásáig volt e magas presztízsű intézmény mesterségesintelligencia-divíziójának vezető kutatója. Ebben a minőségében a Logo névre keresztelt programozási nyelv fejlesztését és a program parancsainak engedelmeskedő robot *Teknős* (*Turtle*) megépítését irányította, e munka célja a számítógépes programozás alapjainak a gyermeki fejlődésbe való természetes beültetése volt.

Piaget és Papert meggyőződése szerint a leghatékonyabb tanulás akkor jön létre, ha valamilyen tapintható eredménye lesz a felfedezési folyamatnak – ebben az esetben vagy a háromdimenziós robotteknős, vagy egy,

a monitor képernyőjén piktogramként megjelenő teknős mozogja, „dalolja” vagy rajzolja le azokat a parancsokat, melyeket a gyerekek begépelnek a programozási nyelv elsajátítása során – az 1970-es években elérhető csúcstechnológia alkalmazásával. Papert megközelítésében a tanulás környezete – melynek fontos részei azok a felnőttek, akik jártasak az elérendő tudás világában – és a folyamat tervezése nagyon lényegesek; a programozási nyelv jellegének, a feladatok és a megoldásuk során keletkező eredményeknek kellően érdekesnek kell lenniük, hogy a gyerekek természetes érdeklődését fenntartsák e tanítás nélküli tanulás során.

A cél nem az volt, hogy az új technológia bárhogyan, bármi áron befészkelje magát a gyermekek tudatába – erre a tantermi oktatás fejlesztésére irányuló általános kísérletek is vállalkoztak –, és nem is az, hogy a kivételes tehetségeket már gyerekkorukban kiszűrjék és elkülönítsék társaiktól. Papert olyan illúziókat sem táplált, hogy gyerekkorban valóban elsajátíthatók lennének a programozás alapismeretei. Szemléletmódot, mentalitást, gondolati magvakat kívánt elültetni a gyerekkor világra nyitott, meredek tanulási ívű szakaszában. A matematika nyelvét igyekezett bemutatni ahhoz hasonlóan, ahogyan a gyerekek egy idegen nyelvet ismernek meg egy külföldi nyaralás alatt a helyiekkel való metakommunikációjuk során. Papert szándéka szerint a gyerekek számára az élmény, hogy ők programozzák a számítógépet, elkerülhetővé teszi, hogy a későbbiekben a számítógépek programozzák majd őket.

Lego Mindstorms robotok | Lego Mindstorms robots
Forrás: lego.com

A Mindstorms készlet továbbfejlesztése, a WeDo legújabb változata már 202 elemet tartalmaz | An advanced version of the Mindstorms set, the most recent variant of WeDo contains 202 elements
Forrás: How to make a walking robot. Lego Wedo 2.0 (YouTube-videó)

Mindezen gondolatok megszületésével egy időben a Lego cégvezetésében is hasonló fejlesztési vonalat határoztak meg, és a véletlennek köszönhetően a dán családi vállalkozás akkori tulajdonosa, Kjeld Kirk Kristiansen (1947) egy tudományos ismeretterjesztő televíziós program műsorából szerzett tudomást a *Logo Teknős* létezéséről. Rögtön együttműködés ajánlatával kereste meg Papertet, aminek eredményeképpen a Lego

Csoport finanszírozásával megkezdődött a termékfejlesztés az MIT Media Labjában. A cél olyan játék megalkotása volt, amivel a gyerekek a Lego építőkockák logikájában és modulrendszerében készíthetnek programozható robotokat.

Az elgondolás annyira megelőzte saját idejét, hogy a Legónak majdnem egy évtizedet kellett várnia a programozható legóelemek tömeges előállíthatóságára és a személyi számítógépek széles körű elterjedésére. 1996-ban dobták először a piacra a Papert könyvére utaló elnevezéssel a *Lego Mindstorms* termékcsaládot. A fejlesztésről szóló beszámolók az MIT-t tüntetik fel a munka szellemi vezetőjeként, olyan részleteket nem említve, hogy a Mindstorms-elemek egyik kulcsdarabja, a kockacukor nagyságú mikromotor tervezése és gyártásba állítása Jánosi Marcell (1931–2011) gépészmérnöknek, az egykori BRG (Budapesti Rádiótechnikai Gyár) főkonstruktőrének munkája. A rendszerváltás évében, 1989-ben hozzá érkező megbízást egy év alatt sikerült teljesítenie, a gyártást is fejlesztőcsapatával szervezte meg, de a száz főt foglalkoztató magyar üzemet végül saját tőke hiányában a Lego megvásárolta.

A *Mindstorms* termékcsalád piacképesnek bizonyult, bár mint a hasonló csúcstermékek, magas ára miatt nem jutott el minden gyerek kezébe. A robotika workshopok egyik szinte kötelező eleme a *Mindstorms*-, illetve továbbfejlesztett változata, a *WeDo*-elemekből való modellépítés. A 2019 novemberében Győrben rendezett

Seymour PAPERT legófiguraként Logo Turtle-mintás mellényben – az MIT Media Lab a mai napig hirdeti Paperről elnevezett ösztöndíjat (Lego Papert Fellowship), és a Lego számára folytatott kutatások vezető professzora (jelenleg Papert tanítványa, Mitchel Resnick) szintén a Lego által szponzorált professzori állást tölti be | Seymour PAPERT as a Lego figure in a vest with Logo Turtle pattern – Media Lab of MIT still offers Lego Papert Fellowship, and the leading professor of research for Lego (at present Mitchel Resnick, former student of Papert) holds the chair sponsored by Lego
Forrás: twitter.com

World Robot Olympiad világverseny kísérő eseményei között volt a magyar robotika legendás állatmodelljének, Muszka Dániel (1930–2018) 1956–1957-ben a feltételes reflexek demonstrálására alkotott *robotkaticá*jának legóelemekből való rekonstruálása. A *robotkatica* ugyan jó egy évtizeddel megelőzte teknős párját, és esztétikai megjelenésében is az egyik legkiemelkedőbb darabként tartják számon kategóriájában, mégis csak ilyen közvetett formában lépett be a gyermeki tudatformálás világába. A magyar robotikafejlesztés mögött olyan kiváló elmék álltak, mint a szegedi Kalmár László (1905–1976) professzor, de az akkori politikai környezet ideológiai megfontolásokból erőteljesen korlátozta a kutatásokat, és

A JÁNOSI Marcell által 1989–1990-ben a Lego Mindstorms termékcsalád elemeként fejlesztett mikromotor
Micromotor developed by Marcell JÁNOSI as an element of the Lego Mindstorms product family in 1989–1990
Forrás: eurobricks.com

A One Laptop Per Child program keretében az OLPC XO lappal megajándékozott harmadik világbeli kisiskolások új eszközük felfedezése közben | Third-world schoolchildren exploring their new OLPC XO laptops donated to them under the One Laptop Per Child program
Forrás: indiaforums.com

a későbbi szegedi robotkisaszony és robotember (1962) is egyedi példák maradtak.

Papert ezzel szemben nemcsak a Legóval működött együtt annak érdekében, hogy minden gyerek számára hozzáférhetővé tegyen egy számítógépet. Már az 1980-ban megjelent könyvében kimutatta, hogy egy számítógép (akkori) ára az egy főre jutó tantermi oktatási költségek (13 év az Egyesült Államokban az ingyenes iskolai képzés) öt százalékát teszi ki, ami kigazdálkodható a képzési idő csökkentésével, illetve az osztálylétszámok növelésével – mindez nem okoz majd minőségi romlást, mivel a számítógép használatával a gyermekek személyes figyelem iránti igénye csökken.

Ennek a feltételezésnek a hiányosságára már a Papert és szellemi utódai által kezdeményezett, 2005-re elkészülő One Laptop Per Child (OLPC, Minden gyereknek egy számítógépet) projekt bukása is rámutatott: a fejlődő országok gyerekeinek felzárkóztatására szánt alacsony energiaigényű masszív laptop és a működésének megértésére fejlesztett egyszerű szoftver nem váltotta meg a világot, ahogyan az információs technológia sem bizonyul az egyetlen üdvöztető módnak, melyen keresztül a világot megismerhetjük. Mindemellett a gyerekek által a képernyő előtt töltött idő hatása a mentális fejlődésükre az utóbbi évtizedek felmérései szerint fenyegető képet mutat, ami Papert meglátását igazolja, hogy már gyerekkorban ki kell alakítani azt a hozzáállást, hogy az ember programozza a számítógépet annak érdekében, hogy ez ne történhessen meg fordítva.

MÁTHÉ Katalin

építész, bútortervező művész

Felhasznált irodalom

A magyar robotkatica is részt vett a World Robot Olympiádon. *Győr Plusz*, 2019. 11. 13. 20:46, <https://www.gyorplusz.hu/egyeb/a-magyar-robotkatica-is-reszt-vett-a-world-robot-olympiadon/>
Dr. Muszka Dániel életrajza. https://itf.njszt.hu/324rtr4/uploads/muszka_cv.pdf

Jánosi Marcell: Szakmai életrajz. Forrás: Budapesti Rádiótechnikai Gyár honlapja, <https://brg.8bit.hu/>; <https://itf.njszt.hu/324rtr4/uploads/Janosi-Marcell-szakmai-eletrajza.pdf>

Képes Gábor: Jánosi Marcell és a „bűvös floppy”. *Óbudai Anziks*, 2018. tavasz, https://itf.njszt.hu/324rtr4/uploads/obudai_anziks_12_janosi.pdf
Papert, S.: *Mindstorms. Children, Computers, and Powerful Ideas*. Basic Books Inc. New York, 1980. Magyarul: *Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai*. Fordította: Kepes János. Számalk, 1988.

Rékocs: Magyar feltaláló kis legómotorja. *Kockageneráció/ LEGO blog*, <http://kockageneracio.blogspot.com/2013/01/magyar-feltalalo-kis-legomotorja.html> (Közzététel: 2013. január 26.)

Resnick, M.: *Lifelong Kindergarten. Cultivating Creativity through Projects, Passion, Peers, and Play*. MIT Press, Cambridge, 2017.

Szabó Péter Gábor: Robotika és kibernetika – Muszka Dániel élete. *Érintő. Elektronikus Matematikai Lapok*, 2018. június (8. szám), <https://ematlap.hu/interju-portre-2018-06/737-robotkatica-es-kibernetika-muszka-daniel-emlekere> (Hozzáférés: 2021. február 14.)

A cikkben közölt képeket a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

„Ki viszi át a Szerelmet”

AJÁNLÁS DVORSZKY HEDVIG KÖNYVÉHEZ

„Lehet-e nemzet és ember iránt valami jóhiszeműbb, nagyvonalúbb, mint a művészet? Akarhatja-e jobban valami az ember méltóságát, a szabadságát, mint épp a művészet? S ezáltal akadémiaja?” – Páskándi Géza fogalmazott így a Magyar Művészeti Akadémia megszületésének napjaiban, 1992-ben. Magától érteendő, hogy a román diktátor embertelen börtöneit megjárt író mellett Makovecz Imre köré gyűltek a művészeti életben is rendszerváltozást sürgető építészek, muzsikások, filmesek, képzőművészek, népművészek, iparművészek – a magyar szellemi és kulturális élet morális igénnyel föllépő egyéniségei. Egyesületük csaknem két évtizedes közösségi léte adta/adja a fundamentumát a 2011-ben immár az

Alkotmányban elismert köztestületnek, amely az elmúlt tíz esztendőben a magyar kulturális élet meghatározó intézményévé vált.

Dvorszky Hedvig a kezdetektől nemcsak közeli tanúja, hanem művészettörténeti munkásságával és személyes kiállításával mindvégig alakítója is volt, s természetesen napjainkban is tevékeny részese az akadémiai életnek. A közéleti gondolkodás és cselekvés magasabb rendű formáira ösztönző szemlélete és a művészi alkotóerő méltó megbecsülésének igénye mellett, akadémiai székfoglalójában is meggyőzően igazolta művészetfilozófiáját: az életet értelmező és újrateremtő művészet értékeinek felmutatása csakis az egyetemes kultúra áramába kapcsolva lehet igazán eredményes. Akadémikustársa, Balassa Sándor is segít, amikor így ír: „...csak egyféle mérce létezik, s ezzel kell mérnünk a vakondtúrát és az Ararátot”.

„Szükségünk van a művészetre, szükségünk van a művészi munkára, és mert szükségünk van rá: meg kell teremtenünk.” – Kós Károly küzdelmes életével hitelesített szellemi hatása az elmúlt évtizedekben szinte tapinthatóan jelen volt, és remélem, a továbbiakban is sugárzik és hatást gyakorol a Makovecz Imre által megalapozott akadémiai gondolkodásra. Ez az igény fogalmazódik meg Dvorszky Hedvig írásaiban, kritikáiban, esszéiben és riportjaiban is, s ezért is öröndetes, hogy a Kairosz Kiadó gondozásában a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával jelenhet meg az „Evezz a mélyre” című 2018-ban életre hívott kötet után a szaktörténész azóta készült publikációinak és interjúinak gyűjteménye. Kalaplengető tisztelettel nyugtázzuk, mennyi fáradság, munka, idő, figyelem és invenció sűrűsödik össze a második kötet alig három év alatt született írásaiban.

Olthatatlan kíváncsiság? Szenvedélyes hivatástudat? A művészek, művek, műhelyek és szellemi életünk történései lenyomatának folyamatos és hiteles dokumentálása? Egyfajta állandó belső késztetés a megörökítésre? Jelen lenni, fáradságot legyűrve részese lenni mindannak, ami világunkban és az alkotók belső világában történik – úgy

hiszem, ez a feladattudat az a motor, amely Dvorszky Hedviget újra és újra feltölti hittel és energiával, s újabb vállalkásokra sarkallja. A megörökítés vágya nemcsak a tárgyat alkotó művészt, hanem a történetét is sodorja, viszi magával. Folyamatos, ugyanakkor minőségi megnyilatkozásra kényszeríti a *Magyar Katolikus Rádió* stúdiójában csaknem két évtizede elhangzó műsoraiban éppen úgy, mint a *Magyar Iparművészet* folyóiratban megjelenő, s egyéb szaklapokban, orgánumokban közzétett írások szerzőjeként. Dvorszky Hedvig igazi társasági lény. Művelt, tájékozott, nyitott, derűs ember. A néha váratlanul fellobbanó indulatai, hirtelen és azonnal kihunyó haragvó megnyilatkozásai is az alkotó ember türelmetlenségét bizonyítják: szorít az idő! Óriási szellemi vagyont halmozott fel a magyar alkotóerő – vers, dallam, architektúra, szobor, textília vagy éppen színpadi dráma –, és ez mind megörökítésre, bemutatásra, befogadásra vár. S ráadásul a kortárs művészeti ágak megannyi értéke, értékes művészek feltáratlan titkai! A napjainkban megszülető művek körüli bábáskodás, a jelenlét és részvétel akarása örökös sietésre kényszeríti a krónikást, a „korszakok krónikását”, ahogy az egyik vele készült interjúban a fiatal szerző nevezte. A krónikást, aki nem kívülről szemlél és nem felülről ítél, hanem belülről kívánja tetten érni és megrajzolni a lét és a műalkotás spirituális dimenzióját, a valódi indítékokat. Hiszem, hogy krónikásként, kritikusként, szaktörténészként maga is alkotásra, új és újabb művek megszületésére ösztönzi „alanyait”.

Dvorszky Hedvig régóta tudja, nem szeretne olyan világban élni, ahol a jó, a szép és az igaz elveszítené vonzerejét. „Már a puszta léte értelmet ad egy műalkotásnak” – írta valahol Örkény István. A kötet szerzője némileg más fénytörésben látja hivatását, azt a komolyan vett – talán nem túlságosan keresett a kifejezés – személyes rendeltetést, amelyet a rendszerváltoztató évek földrengése óta még következetesebben szolgálhat: műveltséget adni, látni, segíteni, értékítéletet formálni. Meghaladni a tömegembernek tulajdonított igénytelenség közhelyes summázatát. Túljutni a hamison s felfedezni az igazat. Dvorszky Hedvig tudományos igénnyel megfogalmazott írásai közérthetőek, egyenesek és tiszták. Nagy erény! Átlátni a tömegmédiá képmutatásán, amely ajnározza az embert, ugyanakkor megfosztja méltóságától. Szellemi és társadalmi rangot adni a valódi művészetnek, rávilágítani az erkölcsi és művészi értékek elválaszthatatlan összefonódására. Felfedezni az ember legmélyebb énjébe írt jeleket, s értelmezni, szavakba önteni talán még a láthatatlant is. Igen, realizálni mindazt a jót, amit magunkban őrzünk. Kimondani, megmutatni a művész teremtő szándékát, egy magasabb rendű szellemi

élet megteremtésének céltudatosságával. S kikerülni az álságost, az „izmusok” paravánja mögé rejtett ürességet.

Egy munkában kiteljesedő élet fontos fordulópontján, nyolcvanadik születésnapján köszöntjük a szerzőt. További alkotókedvet, testi és lelkierőt kívánunk a folytatáshoz, újabb esszék, interjúk, elemzések megírásához, s ami legalább ilyen fontos: sok-sok személyes találkozás lelkeket frissítő élményéhez. A Kecse utcai Makovecz-szalons bőséges közösségében fehér asztal mellett is megünnepeljük ifjú lendületét, példaadó kötelességtudatát és kifogyhatatlan érdeklődését a közösség ügyei iránt. Jó szívvel és örömmel ajánljuk a Tisztelt Olvasó figyelmébe legújabb kötetét. S végezetül szóljon a nevünkben a „széphalmi szent öreg”, Kazinczy Ferenc: „Azon örömmön kívül, amit maga a munka ad a dolgozónak, nem képzelhetni kedvesebbet, mint azt, hogy ezen az úton a jók barátokká lesznek.”

Budapest, 2021. november 5-én.

JUHÁSZ Judit

a Magyar Művészeti Akadémia szóvivője

(Dvorszky Hedvig: „Ki viszi át a Szerelmet”. *Evezz a mélyre 2. Válogatott publikációk, beszélgetések. 2018–2021. Kairosz Kiadó, 2022, 260 o. A kötetben publikált fotókat dr. Korzenszky Richárd készítette. Borítóterv: Őri Kiss István*)

Az írás a kötet 9–11. oldalán megjelent Ajánlás másodközlése. A fotót a kötetből választottuk.

Iszapláva selyemből

DOLÁNYI ANNA ELSODRÁS – VÖRÖS ISZAP CÍMŰ
MINTITEXTILJÉRŐL

A 20 x 20 centiméteres minitextil talált tárgyakkból, azaz selyemfestők hulladék anyagaiból készült. A textil alaplapra varrt selyemdarabkákból összeállított quilt (foltvarrással készített textilkép) egy filigrán nádszálra függesztve került installálásra a 7. Nemzetközi Textilművészeti Triennálén Szombathelyen, 2021-ben.

A kiselejtezésre ítélt anyagdarabokat (upcycling) összevarró redesign, a selyem változatos strukturális elemei – a faktúra és színek (halvány ibolyaszínnel, lilákkal, bordókkal, sötétkekekkel, sárgával, és a fekete színnel rajzolt anyagmintázat) koncentrikus fodrozódása – a művész számára már készen kínálták a majdani mű

DOLÁNYI Anna: Elsodrás – Vörös iszap | Anna DOLÁNYI: Drift – Red Mud | 2021, selyem, pamutvászon, vegyes technika, 20x20 cm
Fotó: Magyar Iparművészet

grafikai sajátosságait, azaz az anyag által hordozott olyan implicit rajzi jegyeket, mint a zagyláva pusztító hullámait szimbolizáló „színfraktál”-hurkokat, és az alaptextilre varrt vörösiszap-örvényekre utaló korall-piros selyempalmettákat. A művész által kiválasztott selyemdarabok összeillesztésével kibontakozó szín- és formakavalkád keleties hangulatot és dinamikát kölcsönöz a minitextilnek, amelynek bravúros kompozíciója és varrástechnikai elemei még jobban kiemelik a selyem lágy érzékletét és tompa fényének csillogását. A Dolányi-féle minitextil hazai stíluspárhuzamát egyértelműen Hübner Aranka „természeti jelenségeket közvetítő” selyemkárpitjaiban érdemes keresni.¹

A quilt alkotója, Dolányi Anna eredeti szakmájára nézve kert- és tájtervező mérnök, a magyarországi quiltművészet országos szervezetének alapító elnöke.² Aktív művészi pályájának első szakaszát (1969–1989) Belgiumban töltötte. 1979-ben Brüsszelben művészeti sokszorosító grafika-szerigráfia szakon szerzett művészdiplomát, Michel Caza tanítványaként. A rendszerváltáskor hazaköltözött, és megalapította a Magyar Foltvarró Céhét. „Textiltervezőként a quilt-patchwork területén dolgozik.”³

A művésszel készített interjúban Dolányi a 2010-es vörösiszap-katasztrófát csak olyan jelzőkkel tudta leírni, mint „iszony, borzasztó”. Az elkészült alkotás azonban a művész személyes véleményében tükröződő megrendültség és megbotránkozás helyett katartikus szépségélményt nyújt szemlélőjének. A minitextil önmagában rákérdez, hogy vajon adekvát-e szublimáltan, elemelten, a selyem puhaságába rejtve, szinte suttogva beszélni az iszonyatról. Azaz egyrészt a mű vitathatatlan esztétikai értékei (az anyagban megtestesülő és a kompozícióval is hangsúlyozott harmonikus szépségarányok és a mű befogadásakor átélt katarzis), illetve a mű súlyos szociológiai vonatkozásainak opposíciója – ahogyan Paul Cézanne *Az akasztott ember háza* című 1873-ban festett tájképén, ahol semmilyen direkt jel, motívum, de még nyom sem utal a címben megjelölt tragédiára – milyen termékeny feszültséget hordoznak? Másrészt hogyan befolyásolják az Alois Riegl-i, illetve, a Riegl nézeteit továbbgondoló Max Dvořák-i⁴ Kunstwollent a korunkra jellemző társadalmi és természeti katasztrófák? Hauser Arnold *A művészettörténet filozófiája* című könyvének bevezetőjében írja, hogy a művészet tudományosan három oldalról vizsgálható annak három vonatkozása szerint: pszichológiailag, stílustörténetileg és szociológiailag. Hauser nem kérdőjelezi meg a műalkotás immanenciájának, az esztétikai illúzióinak a létét, de tagadja, hogy ez lenne a kizárólagos, sőt akár a legfontosabb célja a művésznak. A művészet teljességéhez azonban esztétikai értéke mellett hozzátartozik társadalmi meghatározottsága is, kialakulásának, formálódásának

minden történeti, gazdasági, kulturális mozzanata. Ezek alapján tehát a művészet értékközpontú esztétikai formaelemzése és szociológiai szempontú elemzése nemcsak hogy nem zárja ki egymást, de csakis együtt, egymást kiegészítve közelíthetnek a művészet teljes megismeréséhez. A szociológiai vizsgálat számára az objektivitást nem az értékek kirekesztése, hanem az értékek által meghatározott, illetve a teljesen értékmentes mozzanatok különválasztott vizsgálatát követő teljes szintézis adja meg.⁵

A mű közvetlen szociológiai kontextusa – az Ajkai Timföldgyár ipari balesete, amely a kor társadalmi anomáliáinak (a „következmények nélküli ország” toposza, illetve a gondatlanság) szimbólumává is vált – fontos szempont, amikor a művet elemezzük. Az egész ország, sőt a világmédia is tanúja volt 2010 októberében, hogy Devecser, Kolontár és Somlóvásárhely hogyan válik pillanatok alatt apokaliptikus tájjá, a timföldgyár zagytározó kazettáiból kitörő zagylávéval előntött „világvégi esett föld”-dé.⁶

A katasztrófa nem csak Dolányit érintette meg a kortárs művészszcénából. Philipp Helga intermédia-művész *Zagyter* című 2011-es, a Best of Diploma kiállításon látható installációja⁷ „a levegőben menekő madárhad” hangját is megidézte a varjúkárogások hallhatóvá tételével.

A 7. Nemzetközi Textilművészeti Triennáléra bezsűrízt Dolányi-alkotás a 2010-es vörösiszap-katasztrófa emlékének lírai mementója, egyben csendes hitvallás a környezettudatos felelősségvállalásról,⁸ mely a kortárs design és nemzetközi textilművészet egyik fő irányvonala.

MOLNÁR Eszter
művészettörténész

1. Frank János: *Az eleven textil*. Corvina, 1980, 58.
2. A Magyar Foltvarró Céh 1989-től működik bejegyzett egyesületként. Vö. az egyesület honlapja: <https://foltvarro.hu/tortenetunk/> (Hozzáférés: 2022. február 21.)
3. Dolányi Anna (Artportal-szócikk). Szerző: Faludy Judit. Forrás: <https://artportal.hu/lexikon-muvesz/dolanyi-anna-3577> (Hozzáférés: 2022. február 19.)
4. Veress Dani: A művészettörténeszeket elnyelte a Habsburg-nosztalgia, és erre meg is van minden okuk. *Qubit*, 2019. április 18. Forrás: <https://qubit.hu/2019/04/18/a-muveszettorteneszeket-elnyelte-a-habsburg-nosztalgia-es-erre-meg-is-van-minden> (Hozzáférés: 2022. február 19.)
5. Tibori Tímea: Gondolatok Hauser Arnold művészetszociológiai nézeteiről. *Kultúra és Közösség*, 3. évf. (2012), 1–2, 25–34.
6. A Pillinszky János-i oeuvre is kínálja magát analógiaként: a citált versrészletek az *Apokrif* című versből származnak.
7. A tragédia szubjektív, esszézerű megközelítése Dolányihoz hasonlóan Philipp Helgára is jellemző. Lásd: Molnár Eszter: A két Philipp Helga. Interjúsorozat a „Best of diploma 2011” kiállítóival – harmadik rész. *Prae.hu*, 2011. október. 22. <https://www.prae.hu/article/4176-a-ket-philipp-helga/>
8. A kortárs design alapvető vonulatai között tarthatjuk számon a funkionalista, az érzelmi és az elkötelezett, „zöld” design. Vö. Zalavári József: *A forma tervezése. Designológia*. Scolar, 2008.

Életmű-adomány – Szávost Katalin Ferenczy Noémi-díjas keramikus-művész az életművét magas szinten reprezentáló, 81 tételből (117 darabból) álló műtárgyegyüttest ajándékozott a Kecskeméti Katona József Múzeumnak. (Kecskemét, Bethlen krt. 1.) Az adomány jelentős részét a 2021 júniusában megnyílt *TRANSCENDO* című egyéni tárlaton mutatták be Kecskeméten. A bő fél évszázadot átfogó anyagban, mely Szávost Katalin 1967-es diplomamunkájának egy elemétől (mázaz porcelánból készült plasztikus falburkolat) egészen egy 2020-ban született grafikai kompozícióig terjed, szinte minden korszaka, rá jellemző tematika (pl. kapu, oszlop, világvallások, város, ornamentika), illetve anyag és technika (pl. mázas porcelán, mázas fajansz, mázatlan mettlachi, magastüzzű festett kerámia) képviselteti magát.

Fotó: Kecskeméti Katona József Múzeum

Innováció és design – *Az Álmok Álmodói 20 – Világraszóló magyarok, magyar találmányok* című tudománytörténeti kiállítás, mely 2022. december 31-ig látogatható a Millenárison (Budapest II., Kis Rókus u. 16–20.), az ipari formatervezés és az iparművészet területéről is számos érdekességet vonultat fel. A mintegy hatszáz magyar tudós és felfedező munkásságát és talál-

mányait interaktív módon, 6000 négyzetméteren bemutató tárlaton megismerkedhetünk a közlekedéstörténet számos magyar újtásával, valamint a konstruktőrök és designerek műhelytitkaival is. A tér tudományát pedig olyan bűvös játékok, optikai érdekességek segítségével fedezhetjük fel, mint például Gábor Dénes hologramja, mely napjainkban a művészet területén is egyre nagyobb szerephez jut.

Elit alakulat 2.0 – Ezzel a címmel nyílt a honfoglalás kori magyarok mindennapjait és a régészszakma érdekességeit bemutató kiállítás a szegedi Móra Ferenc Múzeumban. (Szeged, Roosevelt tér 1–3.) A tárlat, mely 2022. május 22-ig látogatható, a Bodroghözben, Karosnál talált második és harmadik temető feltárását állítja a középpontba, mivel az ottani leletek betekintést engednek a honfoglaló magyarok hitvilágába, harci modorába, illetve öltözködési, étkezési és állattartási szokásaiba is. Az interaktív kiállításon beléphetünk egy nemezzel lefedett jurtába, és korabeli ruhák másolatait is felpróbálhatjuk.

Szőnyegterv-pályázat – A Szőnyegtervezők Társasága Egyesület (SZETT) Kordovánér János szőnyegtervező művészetére kíván emlékezni a felhívással, melyre művészek, designerek, de egyetemi hallgatók és művészeti középiskolások jelentkezését is várják. A tervezett szőnyeg lehet darabszőnyeg, raportálható padlószőnyeg, futószőnyeg, modulszőnyeg, formaszőnyeg, strukturált vagy moduláris szőnyeg, és kivitelezését illetően is széles skálán mozoghat, a digitális technikától a kézműves nemezig,

A pályaműveket 2022. június 15-ig várják a szettrugart.com oldalon ismertetett szabályoknak megfelelően.

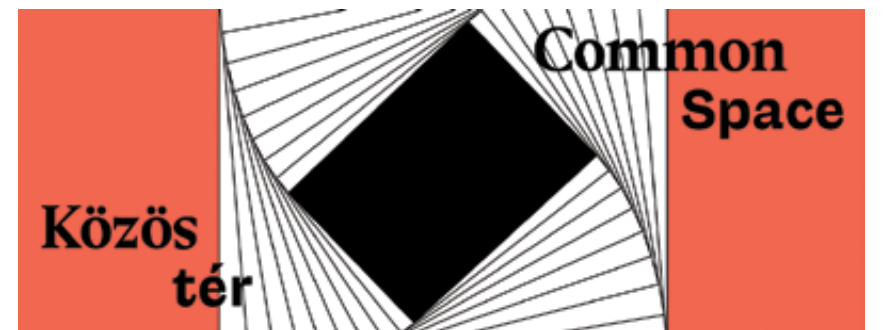
Megújult freskók – A Magyar Képzőművészeti Egyetem (Budapest VI., Andrássy út 69–71.) 2021-ben ünnepelte fennállásának 150. évfordulóját. Erre az alkalomra készült el az intézmény egyik műemléki épületének, a Régi Múcsarnoknak a felújítása, ami nemcsak a díszes előcsarnokra, aulára, lépcsőházra és rektori folyosóra terjedt ki, hanem legfőbb büszkeségére, a menyegyzetét díszítő Lotz-freskókra is. A szekkétechnikaival, száraz vakolatra, olajfestékkel készült Lotz-falikepciklus allegorikus női figurái a művészeti ágakat – festészet, szobrászat, rajz, építészet, iparművészet, művészettörténet –, valamint az akadémikus művészet

Fotó: Magyar Képzőművészeti Egyetem

alapfogalmait – valóság, képzelet, fantázia, harmónia – testesítik meg.

Közös tér / Common Space – Ezzel a címmel rendezik meg a *II. Ipar- és Tervezőművészeti Nemzeti Szalon*t, amely 2022. április 10. és szeptember 4. között lesz látható a Múcsarnokban. (Budapest XIV., Dózsa György út 37.) A kortárs magyar iparművészet és design friss eredményeit összefoglaló első szalont öt éve, 2017-ben rendezte meg a Múcsarnok, 208 alkotó munkáinak bemutatásával. A mostani, második ilyen témájú szalonon több mint 300 főre bővítették a kiállítók számát. A *Közös tér* című kiállítás Arisztotelész *Kategóriák* című művét hívta segítségül, hogy elmélyült sétára invitáljon a tárgyak között. Az utóbbi öt évben megvalósult művek befogadásához a kiállítás két utat is felkínál. Az egyik a konkrétan megformált anyagtól az anyag nélküli szubsztanciáig, a tervezett gondolatokig vezet, míg a másik a szigorúan vett funkcionalitástól az autonóm művészet területéig. Ezeket követve a kerámia legősibb, az emberi kultúra születésének titokzatos pillanatával egyidős művészetétől eljuthatunk a virtuális térben létrehozott kommunikációs terekig. Bár az egyes alkotói területek elkülöníthetők, térbeli kapcsolataikkal mégis egy összefüggő folyamatot mutatnak be. A különböző területek és a két gondolati ív izgalmas metszéspontokat hoznak létre, a találkozási pontokon pedig új minőségek születnek, újfajta összefüggések rajzolódnak ki. Négy alkotói generáció képviselteti magát, a szakmák doyenjeitől a pályájuk elején álló tehetségekig. A Múcsarnok által felkért kurátor, Szilágyi B. András munkáját a „2022 Az Üveg Nemzetközi Éve” programsorozatához kapcsolódva Balogh Eleonóra társkurátor, fő-

Fotó: Múcsarnok

szaktanácsadókként pedig Ducki Krzysztof, Fusz György, Harmati Hedvig, Kálmán László, Liszka Tamás, Szenes István és Tóth Fruzsina segítik.

XXXIII. Országos Faragópályázat

– A Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztálya által id. Kapoli Antal Kossuth-díjas faragónak, a népművészet mesterének emlékére meghirdetett pályázat célja a magyar népi faragóművészet hagyományainak felhasználásával és továbbfejlesztésével a mai ízlésnek megfelelő, napjaink környezet- és lakáskultúrájában funkcionálisan használható, kiemelkedő színvonalú népi iparművészeti tárgyak (dísz-tárgyak és használati eszközök) készítése. Jelentkezni 2022. május 11-ig lehet a hagyományokhaza.hu oldalon ismertetett feltételek szerint.

Székely iparművészet – *Józsa János 80 – Csak tiszta forrásból!* címmel rendhagyó kiállítást tekinthetünk meg 2022. április 30-ig Budapesten, a Józsa Judit Galériában. (Budapest V., Városház u. 1.) A korondi fazekasmester, a népművészet mestere a nyolcvanadik születésnapja alkalmából a már ismert kerámiái mellett az utóbbi években, a pandémia alatti bezártságban készült műveit is bemutatja. Az erdélyi művész, aki a székely népi kerámia megőrzése és továbbörökítése mellett tett hitet, a közelmúltban

80 darab, 40 cm átmérőjű, máz alatti festésű majolika dísztányért alkotott, amelyek a fiatalkori székely balladás iparművészeti terveit és porcelán tárgyakra festett munkáit továbbgondolva születtek.

Jubileum – Kósa Klára keramikusművész nagyszabású kollektív kiállítással ünnepli 75. születésnapját, de legfőképpen az 55 évre visszanyúló alkotói munkásságát. A *„Legszebb percek...”* című tárlaton, mely a Vigadó Galéria földszinti kiállítóterében (Budapest V., Vigadó tér 2.) tekinthető meg 2022. április 30-ig, Kósa Klára korai korszakától napjainkig terjedő műveiből láthatunk reprezentatív válogatást. Az ünnepelt ötvenöt művésztársát is meghívta erre az alkalomra, így például textilművészek, fazekasok és szobrászok alkotásaiban is gyönyörködhetünk.

Fotó: kosareneszansz.hu

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/2

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti

és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Nagy-Bozsoky Anna

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2022. március 16.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnyomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 29. – 2022/2 (április)

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET AZ ALÁBBI MÚZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Tündérvilla Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok

Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán

vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉSZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉSZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATTERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉSZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁNműVÉSZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉSZET | ÜVEGMŰVÉSZET

TÓTH Fanni: Élet-öltő projekt | Fanni TÓTH: Life-chain-stitch project | 2021, textil, varrás, hímzés, szitanyomás, egyenként: 50x50 cm

Fotó: Kopcsjak Kitti (Cikkünk a 32. oldalon)

